

Selskapet for Grimstad Bys Vel

Medlemsskrift nr 61 – 2017

© Selskapet for Grimstad Bys Vel 2017
ISSN 0803-1045

Opplag: 750

Redaktør: Per Ivar Ruhaven

Layout og grafisk produksjon: Mediepartner AS

Forside: Bark Silas på Grimstad havn 3. juledag 1903.

Håndkolorert foto av Ivar Fløistad, Fløistadsamlingen,
Grimstad Bys Muséer

Selskapet for Grimstad Bys Vel

Postboks 197

4892 Grimstad

INNHold

1.	Forord	4
	<i>Av Per Ivar Ruhaven</i>	
2.	Gunnar Edvard Gundersen (1927–2017) til minne	6
	<i>Av Odd Johnsen</i>	
3.	Bark <i>Silas</i> – et hundreårsminne	8
	<i>Av Per Ivar Ruhaven</i>	
4.	Grimstad Konserverfabrikk 100 år	19
	<i>Av Kjeld Malde</i>	
5.	Grimstad, Norges vinby	30
	<i>Av Per Ivar Ruhaven</i>	
6.	Gamle grimstad-profiler((XII) Karen Marie Meyer (1917–1988)	41
	<i>Av Eva Wiksén Næser</i>	
7.	Tre viktige jubiléer for universitetsbyen Grimstad i 2017	46
	<i>Av Knut Brautaset</i>	
8.	Grimstad Viseklubb – kulturformidler med frisk seilas på visebølgen	51
	<i>Av Odd Grotheim</i>	
9.	To trafikkskilt i Grimstad	61
	<i>Av Johan Anton Wikander</i>	
10.	Årsberetning for Selskapet for Grimstad Bys Vel	73
11.	Årsberetning fra Skjærgårdskomiteén	79
12.	Annonser	83

FORORD

Av Per Ivar Ruhaven

I årets skrift skal vi minnes, men også jubilere. Den første artikkelen handler om bark *Silas*. I mars 1917, altså for hundre år siden, ble den senket av en tysk undervannsbåt. Skuta ble bygget på Odden i 1898 og var byens siste skværrigger. Den møtte altså sin skjebne på slutten av første verdenskrig.

I år har Grimstad Konserverfabrikk feiret sitt 100-årsjubileum med blant annet festforestilling i Catilina. Kjeld Malde knytter noen tanker rundt jubiléet ved å fortelle hvordan det var å vokse opp på 50- og 60-tallet med Konserveren som nærmeste nabo, med bestefar som eier og med far som ansatt på fabrikk.

Fruktvin var en viktig del av Konserverfabrikkenes varesortiment, slik det også var for byens andre fruktvinprodusent Grimstad Gartneri/Fuhr. På 1900-tallet solgte Fuhr og GK så mye fruktvin at Grimstad etter hvert fikk betegnelsen Norges vinby. I artikkelen *Grimstad, Norges vinby* byr vi på et nostalgisk tilbakeblikk på vintypene og vinmerkene de to produsentene hadde i sin portefølje.

Karen Marie Meyer var en markant person i Grimstad i mange år. I 2017 ville hun ha fylt 100 år. Eva Wixén Næser forteller om hennes store innsats på så mange områder i siste halvdel av forrige århundre.

Betydningen for Grimstad som teknisk skoleby og universitetsby kan ikke undervurderes. I år er det 50-årsjubileum for ingeniørutdanningen i Grimstad, 20-årsjubileum for sivilingeniørutdanningen, og det er 10 år siden Grimstad ble universitetsby. I sin artikkel trekker Knut Brautaset frem disse tre viktige milepælene for Grimstad.

Grimstad kastet seg på visebølgen i 1981, og viseklubben var en viktig miljøskaper i flere tiår. Odd Grjotheim oppsummerer dens forholdsvis korte, men særdeles aktive liv.

Johan Anton Wikander flyttet fra Arendal til Grimstad i 1949. Han forteller om sine tidlige år her i byen og begynner med historien om to trafikkskilt.

Etter flere års fravær er årsberetningene fra Byselskapet og Skjærgårdskomiteén igjen kommet med i årets medlemsskrift.

Knut Brautaset og Carsten Due har lest alle bidragene og har vært til god hjelp med korrekturlesing. De fleste av artiklene er rikt illustrert, og som i fjor har Knut Brautaset hatt det fototekniske ansvaret, både med å ta nye bilder og bearbeide eldre.

Vi vil som alltid takke alle artikkelforfatterne og alle våre annonsører. Dere har bidratt til at vi nok en gang oppfyller setningen i Byselskapets formålsparagraf om «et årlig utkommende Grimstad-hefte, som tilstilles selskapets medlemmer».

Som tidligere er årets hefte å få kjøpt hos byens bokhandlere.

GUNNAR EDVARD GUNDERSEN (1927–2017) TIL MINNE

Av Odd Johnsen

Da Gunnar Edvard Gundersen døde i februar i år, ble sluttstrek satt for et langt liv i samfunnets tjeneste, alltid til det beste for lokalsamfunnet Grimstad.

Da Gunnar Edvard trakk seg ut av lokalpolitikken, kunne han se tilbake på mer enn 50 år med politiske verv i hjembyen. Her nådde han helt til topps, som ordfører, varaordfører og leder av hovedutvalg. Hans politiske engasjement

strakk seg dessuten ut over det lokale. Han var medlem av fylkestinget og møtte i tillegg ved flere anledninger på Stortinget.

Også i organisasjonslivet la Gunnar Edvard ned et stort arbeid. Han var bl.a. formann i Jerv og i Selskapet for Grimstad Bys Vel. Han var en sentral skikkelse på mange områder innen byens idretts- og kulturliv.

For noen år siden hørte jeg en gang at Gunnar Edvard ble spurt om hvordan hans langvarige og dype samfunnsengasjement ble vekket. «Jeg ble født inn i det», svarte han. Han siktet til sin far, G. E. Gundersen, som også hadde vært lokalpolitiker og ordfører, samt mangeårig formann i Byselskapet.

Vi kan dermed si at Gunnar Edvard Gundersen tok over stafettpinnen etter sin far, og for å bli i bildet: I likhet med faren leverte han en solid etappe. Det vil føre for langt å ramse opp alle områdene der Gunnar Edvard gjorde seg gjeldende, men i disse spalter er det naturlig å peke på hans innsats i Byselskapet. Han

Gunnar Edvard Gundersen

var aktiv i en årrekke, og fra 1972 til 1980 var han Byselskapets formann. Vi kan og nevne at noen år etter at Gunnar Edvard hadde levert fra seg Byselskapets formannsklubbe, ble den overtatt av hans søster, Else Dalen. Familien Gundersen har således satt dype spor etter seg i Selskapet for Grimstad Bys Vel.

Heldigvis opplevde Gunnar Edvard at hans samfunnsnyttige innsats ble satt pris på. I 2006 ble han tildelt Kongens fortjenestemedalje i gull, og året etter mottok han Grimstad kommunes kulturpris.

Selskapet for Grimstad Bys Vel er dypt takknemlig for det store arbeid Gunnar Edvard Gundersen har utført i selskapet – og i Grimstad-samfunnet for øvrig.

BARK *SILAS* – ET HUNDREÅRSMINNE

Av Per Ivar Ruhaven

I år er det hundre år siden den siste skværriggeren som ble bygget i tre i Grimstad, forsvant i dypet. Den 8. mars 1917 ble *Silas*, som var underveis fra Bordeaux i Frankrike til hjembyen, senket av en tysk undervannsbåt.

Silas ble bygget av Jørgen Bang (1829–1908) for egen regning på hans eget verft på Odden. Beddingen lå under et stort skips-skur som Bang hadde satt opp på sørvestsiden av Vesterbukt omtrent der hovedinngangen til Oddensenteret er i dag. Kjølen ble strukket i 1896, men *Silas* ble først sjøsatt 6. september 1898 og gjorde sin første reise året etter. Jørgen Bang innså nok at treskipenes dager var talte. I 1890 sjøsatte han skuta *Memento*, et symbolsk navn hentet fra den latinske påminnelse *memento mori*, «husk du skal dø». Enda en skute, *Jørgen Bang*, gikk på vannet i 1892. Etter dette holdt Bang arbeidsstokken i gang med kjølhalings- og reparasjonsoppdrag i noen år. Men ikke minst av hensyn til sine ansatte, bestemte han seg i 1896 for å bygge sin siste og største seilskute, *Silas*. Skipsbyggermesteren var Mads Svendsen, Jørgen Bangs betrodde mann, som også hadde vært ansvarlig for byggingen av de tre foregående skutene på Odden. *Silas* var på 690 netto registertonn (750 brutto registertonn), med lengde 170,9 fot, bredde 34,4 fot og dyptgående 17,6 fot. Den var så godt bygget at den fikk høyeste klasse i Det norske Veritas for hele 15 år – det meste som kunne gis! Barken fikk navnet sitt etter *Silas* som var Paulus' følgesvenn på hans andre misjonsreise og et fremtredende medlem av urmenigheten i Jerusalem. Interessant er det at *Silas* også kan være en kortform av det romerske navnet *Silvanus* som betyr «fra skogen», altså av tre.

Skipet til høyre er Jørgen Bangs nybygde Silas ved Odden-verftet i 1898 sammen med Joh. D. Havstads Ruth. Her kan en tydelig se at Silas er beregnet for frakt av trelast. På bildet sees en åpen lasteport, et firkantet hull ved siden av forsteonen like over vannlinjen. Gjennom åpningen ble planker og tømmer halt inn i lasterommet. Så ble porten satt på plass og drevet og beket for å holde tett. I forgrunnen til høyre ligger vraket av Jørgen Bangs Salus som ble slept inn til Torskeholmen etter at den i 1889 forliste ved Homborsund med tap av hele besetningen, unntatt en. Foto: Elisabeth Helmer 1898, AAMA/Grimstad Bys Muséer

I langfart med trelast og kopra

Silas var, som de øvrige av Bangs skuter, bygget for trelastfart. Jørgen Bang drev stort sagbruk på Odden, og både tømmer og planker ble lastet ombord på hans egne skip. Hovedsaklig ble trelasten seilt til Sør-Afrika eller Australia. Men hvilken frakt skulle seilskutene ta med hjem til Europa? Fra 1890-årene ble koprafarten fra Stillehavet, eller Sydhavet som sjøfolkene kalte det, en viktig «spesialtrade» for Grimstad-skutene. Kopra er tørket, hvitt kokosnøttkjøtt som var et viktig råstoff i produksjonen

Silas på Grimstad havn med stor flagging 3. juledag 1903 er det mest kjente bilde av skuta. På bildet skimtes rederen, Jørgen Bang foran mesanmasta (aktre mast) mens skipperen Conrad Jacobsen står sammen med sin datter Kristiane på 8 år aktenfor samme mast. Skipet var på reise fra Fredrikstad til Cape Town, Sør-Afrika med trelast. Håndkolorert foto av Ivar Fløistad. Fløistadsamlingen, Grimstad Bys Muséer

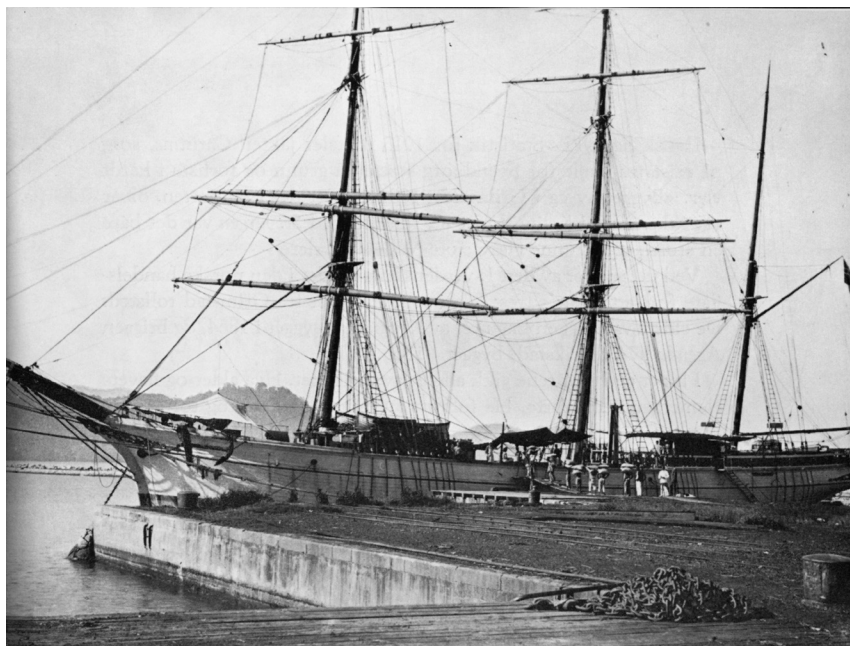
av margarin, sjokolade, såpe og kremer. Den ble hentet fra Stillehavssøyer som Samoa, Fiji og Tonga (Vennskapsøyene).

Til å begynne med ble **Silas** satt inn i trelastfarten. På jomfruturen, som startet i januar 1899, var den fullastet med planker bestemt for Fremantle i Vest-Australia. **Silas'** første tur til øyene i Stillehavet var i 1903 da den lastet kopra på Tonga. Men seilasen på øyene i Sydhavet var ofte farefull. Farvannet var urent, fyrbelysningen mangelfull og kartene upresise. Ofte lå lasteplassene ubeskyttet, og lasting kunne foregå i åpen sjø utenfor korallrevne. Plutselig blåste en tropestorm opp, og resultatet ble havari eller forlis. På fem år (fra 1900 til 1905) forliste hele ti Grimstad-skuter, de fleste i Stillehavet. En slik forlisfrekvens

førte til høyere assuransepremier, som igjen virket negativt på driftsregnskapene. Dette var en av grunnene til at koprafarten avtok markant i de første årene på 1900-tallet. En annen grunn var at lokale handelsmenn selv tok kopraen fra øyene og til Australia med egne, mindre fartøyer for så å sende den videre derfra med dampplineskip. Bangs *Decima* og *Silas* var blant de skutene som holdt ut lengst, men høsten 1910 lastet også *Silas* sin siste kopralast på øyene Samoa og Tonga. I desember satte den kursen østover rundt Kapp Horn og opp Atlanterhavet med kort stopp i Ponta Delgada på Madeira før den ankom Nantes i Frankrike 1. mai 1911.

***Silas* i kaffefart**

Etter at frakt av kopra ble slutt, fortsatte likevel treskutene fra Sørlandet sin «jorden rundt fart» i noen år til. Nå gjaldt det frakt av kaffe fra Ostindia (Indonesia) til New York. Jernskipene hadde en tendens til å få kondens i lasterommet, noe som hadde en uheldig virkning på kaffen. Kaffeimportørene foretrakk derfor treskip fremfor dampskip. En reisetid på ca tre måneder var også ønskelig av hensyn til utviklingen av kaffeens aroma. Slik ble det faktisk kaffefarten som beskjeftiget de aller siste norske treseilskip i verdensomspennende fart. Og de to siste skutene som seilte fra Ostindia, var Grimstad-skutene *Lyna* og *Silas*. Den 6. mars 1914 dro *Lyna* fra Sumatra, men kom aldri frem til New York. Den sprang lekk under en storm og måtte søke nødhavn i Port Elisabeth i Sør Afrika, hvor den ble kondemnert. Den 6. juli samme år forlot *Silas* Padang på Sumatra med kaffe bestemt for New York. De hadde da brukt over en måned på lasting, og rederen i Grimstad, Johan Bang (1869–1944), var bekymret for mannskapets tilstand i tropiske Indonesia. I 1908 hadde Jørgen Bangs sønn, Johan Bang overtatt driften av rederiet. I et brev til kapteinen på *Silas*, Conrad Jacobsen, viser han sin omsorg: «Det gjelder at vise den største Forsiktighed saavel med Dem selv som Mandskapet i den sterke Varme, saa at man kunne slippe Sygdom. Lime Juice og Tyttbær og Grønsager skulle vel

Silas var det siste norske treskipskip i langfart, her i Padang på Sumatra. Den avseilte 6. juli 1914 lastet med kaffe for New York og kom frem 14. november samme år, tre måneder etter at første verdenskrig hadde begynt. Med dette var det slutt på norsk treskipskips deltagelse på «de syv hav», altså i verdensomspennende fart. Treskipene som seilte i ytterligere noen år, holdt seg til Atlanterhavet eller enda nærmere farvann. Fotografiet tilhører familien Grigson.

være gode Sager». **Silas** var heldigere enn **Lyna** og kom trygt frem til New York 4. november, tre måneder etter verdenskrigens utbrudd. Der lå det et nytt brev fra Johan Bang til kaptein Jacobsen som lød: «Hvis De ikke har anløbet St. Helena og faaet Nyhed fra Europa, vil De nok blive overrasket ved Ankomst New York at faa høre at der er Krig i Europa mellom Stormagtene.»

Krig

Silas hadde ikke vært hjemme siden avreisen fra Arendal i desember i 1908. Det nærmeste den hadde vært Norge var i Bremen og Hamburg i 1913, og mannskapet så nok frem til å

Silas passerer Falsterbo rev i Sør-Sverige på vei ut av Østersjøen og inn i Øresund. Den er lastet med trelast fra Sundsvall i Sverige bestemt for Delagoa Bay i Mozambique. Skuta har nesten full seilføring med hele 19 seil og gjør god fart, ca 10 knop. Fotografert fra det svenske dampskipet Grängesberg 4. august 1905. Dette er det eneste kjente bildet av Silas under seilas. Fotografiet tilhører Carsten Jacobsen

komme hjem for ny sertifisering i 1914. Slik skulle det ikke bli: På grunn av krigen fikk skipet forlenget sitt sertifikat inntil videre og fra 1914 til 1916 gikk skuta stort sett i fart mellom havnene Halifax/New Brunswick i Canada og Dublin/Liverpool i Europa. Frakten var for det meste jernbanesviller, såkalte sleepers fra

Canada, og som oftest ble det å seile i ballast (altså uten last) tilbake til Amerika. Først da den ankom Bordeaux 3. desember i 1916, ble den beordret hjem til Grimstad «for klassifikasjon».

Siste reis

Silas forlot Bordeaux 25. januar 1917. Skipet var i ballast. På grunn av sterk motvind ble den liggende ved Le Verdon's rev utenfor Bordeaux i fire uker. Først 27. februar stakk den til sjøs med kurs nordenom Shetland for å prøve å unngå tyske undervannsbåter. Seilasen gikk uten problemer i vel en uke, men den 8. mars kl. 11 om formiddagen oppdaget kapteinen som hadde vakt og oppholdt seg på halvdekket, en undervannsbåt ca 4 nautiske mil borte.

Dette er i hovedsak kaptein Conrad Jacobsens beretning ved sjøforklaringen i Liverpool 16. mars: Undervannsbåten hadde tysk orlogsflagg oppe og signaler som fortalte at sjefen ønsket å se papirene til *Silas*. Disse måtte bringes over til ham snarest mulig. Alle mann ble kalt på dekk, og skipet brast bakk for styrbords halser. Men da det blåste sterk kuling fra sydsydøst og da undervannsbåten lå langt til lo, ventet de med å sette ut livbåten. Undervannsbåten nærmet seg nå og fyrte av et skudd som ikke traff skipet. Babords båt ble da øyeblikkelig satt på vannet bemannet med styrmann Gunnar Larsen fra Roresanden og fire mann medbringende skipets papirer. Da de kom opp til undervannsbåten, fikk sjefen papirene. Larsen måtte svare på spørsmål fremsatt på engelsk om hvor skipet kom fra, hva slags last som var ombord og når skipet hadde avseilt Frankrike. Sjefen på undervannsbåten sa da at skipet skulle senkes, men at de fikk en halv time til å få ut den andre livbåten og forlate skipet. Det gjaldt da å komme så fort som mulig tilbake til skipet og få den andre livbåten på vannet. Dette lyktes, men de fikk ikke ta med mer tøy enn de hadde på seg. Undervannsbåten nærmet seg så *Silas*, avfyrte 7–8 skudd i vannlinjen på skipet og forsvant deretter sydover. *Silas* holdt seg flytende i omtrent to timer for så å krenge voldsomt over til babord og gå ned. Vinden økte

etterhvert til storm med heftige regnbyger og opprørt hav. Begge livbåtene lå for sine drivankre i ti timer og forsøkte så godt som mulig å holde baugen mot sjøen. Sent på kvelden sprang vinden over på vest og spaknet noe. Livbåtene satte opp seil for om mulig å nå kysten av Irland eller Storbritannia, men de var forberedt på det verste. Det var nærmere 200 nautiske mil til Irland. Sent på natten til 9. mars tapte båtene hverandre av syne. Neste dag om ettermiddagen, etter mer enn 50 timer ombord i livbåten, ble kapteinen og fem mann tatt ombord i et engelsk krigskip og landsatt i Queenstown, Sør Irland. Først 12. mars, etter 95 timer i livbåten, kom styrmannen og fem mann inn til øya Inisbofin (Buffin Island) på vestkysten av Irland. Lettmatros Tangedal ble lagt inn på sykehuset da han ikke var i stand til å gå.

Under sjøforklaringen fremholdt alle de avhørte det umenneskelige de var blitt utsatt for. De hadde lidd mye vondt i de 3–4 døgnene, der de våte til skinnet måtte øse livbåtene som var blitt slått lekk under nedfiringen til vannet.

Slik endte *Silas* altså sine dager, det siste seilskip bygget i Grimstad, vår siste langfarer og vår siste skværrigger i tre.

Conrad Martin Jacobsen (1868–1968)

Da *Silas* forsvant i dypet, følte kaptein Jacobsen at han hadde mistet en trofast venn. Ikke underlig for en sjømann som hadde stått ombord helt fra skuta la ut for første gang fra havna i Grimstad i 1899. Fra den gangen hadde *Silas* seilt i kontinuerlig fart og hadde aldri vært under seil uten at Jacobsen var ombord.

Conrad Jacobsen ble født i Ruhaven på Støle i 1868. Allerede rett etter konfirmasjonen dro han til sjøs, men kom hjem og tok sin skipsførereksamen i Grimstad i 1889. På *Silas* seilte han som styrmann under kaptein Herman Johnsen fra 1899 til 1902 og fra 1904 til 1907. Fra 1902 til 1904 og fra 1908 frem til skipet ble torpedert i 1917, førte han selv skipet som kaptein. På det lengste sto han ombord i ti år i ett strekk, bare avbrutt av en tre ukers ferie.

Kaptein Conrad Martin Jacobsen (i midten med kjede) og hans mannskap på Silas. Bildet er høyst sannsynlig tatt 1903 mens skipet losset trelast i byen East London, Sør-Afrika.

Allerede høsten 1917 ba Johan Bang, som nå drev rederiet, Conrad Jacobsen om å overta som kaptein på den store jernbarken *Dagny*. Den førte Jacobsen frem til desember 1926, da *Dagny* gjorde sin siste reise fra Nova Scotia i Canada til Garston ved Liverpool i England. Etter utlossing var det ikke mer å gjøre for skipet, men skjebnen ville at det ble avrigget og levde ennå tyve år som lekter i Dartmouth i Sør-England.

Samme måned, i desember 1926, kom Bangs fullrigger *Skaregrøm* ut for en orkan i Atlanterhavet, men greide å komme inn til Azorene ved hjelp av en nødrigg. Der ble den kondemnert. Slik forsvant Grimstads to siste skværriggere ut av historien.

Slutten på *Dagny* ble også slutten på Conrad Jacobsens sjømannsliv. Da han gikk i land, ble han havnefogd i Grimstad, en stilling han hadde frem til han ble pensjonist.

Hva vet vi om undervannsbåten som senket *Silas*?

Den ble sjøsatt i Danzig i 1915, fikk navnet **U 44** og ble ført av kapteinløytnant Paul Wagenführ. Fra 7. mai 1915 til 12. august 1917 senket den 22 handelsskip og ødela to. I tillegg tok ubåten tre handelsskip som priser (det vil si at skipene fikk tysk mannskap ombord og seilte til tysk havn). Blant skipene som ble senket var følgende norske: *Bell, Hans Gude, Silas, Natuna og Thorsdal*. Ubåten fikk også sitt endelikt i 1917. Den 12. august ble den senket utenfor kysten av Rogaland av den britiske jageren *HMS Oracle*. Alle de 44 ombord på ubåten omkom da den sank.

Silas i Grimstad i dag

Grimstads siste treseil-skute er hedret på forskjellig vis i hjembyen sin. Sykehjemmet på Frivoldtun har en avdeling med navnet *Silas*, og veien fra Vesøya til Odden fikk navnet *Bark Silas'* vei for noen år siden. Da IMI-huset (i dag Norkirken) ønsket et kirkeskip, var det naturlig å velge en Bangskute siden IMI-huset ble bygget der Jørgen Bangs gamle låve lå. Da dukket Helle Grigson (oldebarn av Jørgen Bang) opp med originaltegningene av *Silas*, signert M. Svendsen.

Hva var da mer naturlig enn at Grimstad Modellskuteklubb på IMI-huset fikk laget en kopi av *Silas* med de riktige målene? Modellen ble bygget i målestokk 1:47 og var 140 cm lang 22 cm bred og 110 cm høy. I

Modell av *Silas* fra Norkirken (Tidligere Imi-huset) i Grimstad. Foto PIR

mai 2000 fikk skipet sin naturlige plass under taket i kirkebygget på Skaregrøm. Tre år etter fikk Frivolltun sin *Silas*-modell som pryder inngangen til avdelingen med samme navn som den stolte seilskuta. Også Frikirken i Grimstad har sin *Silas*. I tillegg har Modellskuteklubben sendt flere *Silas*-modeller ut av byen , både til Ski middelalderkirke, til Den norske kirke i New Orleans, til Rikshospitalet i Oslo og til Solgården ferie- og helsesenter på Costa Brava i Spania.

Kilder

Skriftlige:

Bjørklund, Jarle: Artikkel i Grimstad Adressetidende 29. april 2000

Dannevig, Birger: Grimstads sjøfarts historie 1971

Dannevig, Birger: Skipene fra Norge, Bergen 1982

Dannevig, Birger: Sydhavet i sol og storm, Kragerø 1976

Drevdal, Halfdan I. : Fra de hvite seils dager 1994

Johan Bangs rederiarkiv, AAMA, Kuben, Arendal

Sjøforklaringer over norske skibes krigsforlis, Bind II, 1ste halvaar 1917, Kristiania 1917

Internett (Sjohistorie. no)

Muntlige:

Jarle Bjørklund

Edvard Grigson

Helle Grigson

Grimstad Modellskuteklubb ved Herbert Waarum

Carsten Jacobsen (oldebarn av både kaptein Jacobsen og skipsbygger Svendsen)

GRIMSTAD KONSERVESFABRIKK 100 ÅR

Av Kjeld Malde

Barndom i Varden og Lauvstø

Med en bestefar som eier av Grimstad Konserverfabrikk og en far som arbeidet der meste-parten av sitt liv, og med bosted et steinkast fra fabrikkens på Salveshaug, var det naturlig at mye av min barndom ble farvet av den tette kontakten med det som skjedde på fabrikkens. Bedriftens 100-årsjubileum i år var en god anledning til å sette noen erindringer ned på papiret.

En viktig arbeidsplass

Min mor pleide å si at «alle kjenner meg» for «vi jobbet sammen på Konserver». Familien tok ofte et tak der oppe. Både i begynnelsen av bedriftens historie, men også helt mot slutten, før den ble solgt. Døtrene «Thomassen» sto på sammen med de andre i arbeidsstokken. Det kunne være å legge pickles i glass eller sette på sølvpapiret over korken på «champagne»flaskene. Bankett Skum het sekten som ble laget. Søster til bestemor Caroline, Sigrid, var «forkvinne», kontorsjef Harald Gundersen var gift med datter til Nic's bror, Gustav «Nacken» Thomassen. Erling Vold, svigersønn, ble hentet til Grimstad fra Vestfold, og sønnen

Jeg på takplattform med flaggstang. Plattformen lå ut mot Vardegaten og ble brukt før det ble bygget et høyere bygg i gården mellom den opprinnelige fabrikkens og bygget ned mot Lillesandsveien.

Min 5 år yngre bror Ole Svein og jeg leker ved porten til Konserves.

Leif arbeidet på kontoret. Han hadde sterk cerebral parese, og det var nok en form for «vernet arbeid». Og etter hvert har noen av Nic'ens barnebarn hatt sommerjobb på Konserves. Jeg husker det var stort å bli «forfremmet» fra å legge boksene ned i kurvene som skulle inn i autoklavene, til å legge lokk i falsemaskinene. Og ikke minst å få kjøre lastebil med varer fra fabrikken til Dampskipskaia eller jernbanestasjonen, eller ertre fra treska i Ødegårdsdalen en tidlig morgenstund.

En sesongjobb som nok mange husker, er strengling av bønner. Hans Eriksen, en av de faste sjåførene, kjørte på ettermiddagen sekker med bønner ut til folk i byen (gjærne kvinner), som strenglet. De ferdigstrenglete bønnene ble hentet neste morgen for videre produksjon. Det var nok noen mødre som fortvilte når litt store barn «bestilte» en sekk for strengling. Det ga en liten ekstra inntekt, men arbeidet skulle jo også gjøres. Og like festlig var det jo ikke alltid når man kanskje heller ville leke, jeppe pinne eller gjøre Ho Hai!!

Varesortimentet

Da fabrikken flyttet til Bergemoen i 1971, ble svært mye av vare-sortimentet fjernet. På fabrikken på Salveshaug ble det laget alt mulig (nesten). At hovedproduktet, hermetiske erter, ikke lenger ble dyrket lokalt, var kanskje det rareste. Men svært mye annet kunne det ikke være lønnsomt å produsere lenger. Vinkjelleren kunne man ikke flytte. Norsk sekt, vermuth og fruktvin var det som ble solgt. En pussighet var hvitvinen, *Orlando*, som bare ble brukt av familien. Den kom aldri på Vinmonopolet. Den var ganske sterk, så jeg husker den ble tynnet ut med vann. I tredje etasje like ved kontoravdelingen regjerte Kari «Sennep». Hun forsynte sennepsmøllene med nødvendige ingredienser. Og fylte de ulike sennepene, en ble kalt Nic's sennep, på glass. Det var en nokså stor avdeling for produksjon av marmelade og syltetøy. Det var ganske eksotisk da en jernbanevogn med appelsiner kom fra Spania i februar. At appelsinene var bitre og uspiselige, var vanskelig å forstå, så vi måtte jo smake. Da var det mer smakelig med søte rødfargede kirsebær, cocktailbær. Eller sukat. Å plukke rødbeter og putte i munnen var også godt. En gang ble det så mye rødbeter at urinen ble rød og mor ble «vettskremt». Men dr Erichsen kunne berolige. Det var ikke blod.

En spesiell ting var om sommeren da det ble laget jordbær-syltetøy. Under kokingen ble det skum som ble fjernet. Men den var sabla god å ha på skiva til frokost.

Det ble laget gelépulver og sukat, julebrygg og pectin for å gjøre syltetøyet stivt. Og ekstrakter til mjød og lignende. Under krigen ble det installert en stor tørke for å tørke bl.a. nyper. Før nedfrysing ble vanlig var det viktig å forlenge lagringstiden for produktene som ikke kunne hermetiseres.

Gården på Frivold

Gården Frivold ble kjøpt av Nic Thomassen fra Oskar Log i 1944. Den ble i 1952 overtatt av datter og svigersønn, Aslaug og Erling Vold. Jappa skole ligger der gården hadde noen av sine jorder. Jeg hadde min første sommerjobb med luking av en jordbæråker der

oppe. Hvilken begrunnelse det var for kjøpet av gården, vet jeg ikke. Mulig det var matauk i forbindelse med knapphet under krigen. I all fall ble det oppdrettet griser på gården. Oppunder jul gikk det som det skulle for grisen. Den ble fraktet ned til Konserverfabrikken og avlivet av slakteren. Dette står ganske sterkt i minnet mitt. Etter at dyret var avlivet, ble det heist opp i en kran som var plassert like ved der det gikk en trapp opp fra fabrikklokalet og til lageret i andre etasje. Det ble tappet blod og det ble laget blodpudding. Hermetisert på såkalte halvbokser. Lever ble det laget leverpostei av. I hakkemaskinene som ellers i sesongen ble brukt til spinat, ble ingrediensene blandet og malt og derpå fylt på de såkalte femtedels bokser. Som ellers ble brukt til spinat og tomatpuré. Av hodet ble det laget sylte, og griselabbene ble syltelabber. Siden det den gang ikke var fryser på Konserver, og heller ikke var fryser hjemme, ble kjøttet oppbevart på fryseriet på Torskeholmen, hvor familier kunne leie en boks til oppbevaring av frossen mat.

Boliger for arbeidere og funksjonærer

Gården på Frivold var også bosted for noen av dem som jobbet på fabrikken. Det var flere av dem som arbeidet i fabrikken, som fikk bolig gjennom jobben. Selv bodde vi i Vardegaten 13 de første årene av mitt liv. I huset rett over gaten bodde to familier. Like etter krigen ble det bygd to tomannsboliger og en firemannsbolig i Jørgen Bangsgate. Selv flyttet vi inn i nr 18. Først i hele huset, men da huset var bygget som tomannsbolig i tid med rasjonering og mangel på boliger, kunne den ikke brukes som enebolig. Derfor flyttet familien Gunleivsen (fabrikkens elektriker) inn i (nesten) halve huset.

På selve fabrikken, like over inngangen («mottagelsen») hvor bøndene leverte inn sine varer, bodde Sigrid Reiming, søster til fru Caroline Thomassen, i en leilighet. Hun var «formann» i produksjonen og bestyrte den hovedsakelig store kvinnelige del av arbeidsstokken. Det var en myndig dame som det sto respekt av.

Andre sosiale tiltak

I tillegg til at noen ansatte fikk bolig gjennom jobben, var det også andre tiltak rettet mot arbeiderne. Viktig for mange kunne det være å benytte seg av badstuen som ble bygd da den store bygningen nærmest Vardegaten 13 ble satt opp. Fredag var det damedag og lørdag bad for herrene. Mange viktige spørsmål ble drøftet på de gamle trebenkene. Ovnene var vedfyrt med tønnestaver, og det var viktig å gå innom for å fyre før man selv hadde tenkt seg på badet. Litt spennende var det nok for oss guttene å «luske» på damene på fredagene, uten at det ga noen særlig anatomisk viten. Lørdag kl 19 pleide «Gunnar Tobakk» (Gunnar Gundersen) å komme opp etter stengetid i butikken sin for å i badstuen med vennen Børve. Det var spennende å få lov til å være sammen med de «voksne».

Det kunne ofte være lange arbeidsdager i høysesongen. Og de offentlige kommunikasjonene var ikke som nå. Fabrikken hadde derfor i mange år en egen buss som ble brukt til å kjøre arbeiderne hjem etter arbeidstid. Det var Olaf Grosvold, som bodde på Vik, som oftest kjørte bussen. Det var alltid spennende å få lov til å være med. Døren ble åpnet og lukket ved hjelp av et håndtak ved sjåføersetet forbundet med døren med en lang stang. På høsten ble bussen brukt i helgene til bærtur. De som ville, og den gang var plukking av tyttebær og blåbær en viktig matauk for mange, ble med på tur til Åmli eller andre aktuelle steder. Sosialt var det, og det ga velfylte krukker til vinteren.

Det var hverken trimrom eller annen organisert trim-aktivitet, så vidt jeg kan huske. Men fabrikken stilte noen ganger fotballag. Før krigen foregikk kampene på Bergemoen, og i følge reportasjer i «Adressa» kunne det være flere hundre tilskuere på kampene. En jeg husker å ha lest om, var en kamp mellom Konserves og Strand Hotel. De hotellansatte vant, de hadde visstnok en engelsk ansatt som var flink. Tanksenter Harry Ødegård (selger) og rask indreløper Thor Evensen (salgssjef) holdt ikke mot utenlandske spillere. Dette var lenge før Jerv hentet inn utlendinger.

Arbeidere på vei inn i fabrikk etter endt middagspause.

Stavanger-innflytelse på GK

Det ble visstnok sagt på Mandals-kanten mot slutten av 1800-tallet, at du enten måtte dra til Amerika eller til Grimstad hvis du skulle frem i verden. Mandal var ved 1900-årsskiftet «Vestlandet». Til Grimstad er det kommet mange «vestlendinger», og særlig fra Stavanger-området. Min egen far var en av dem. Mest kjent ble vel Grimstads mangeårige ordfører, Trygve Skretting. Men i Jørgen Bangs gate 14 bodde Hans Bull med familie i den ene halvparten av huset og familien Arthur Børve i den andre. Begge fra Stavanger. Bull var sjef på lageret og Børve hadde ansvaret for den mannlige del av arbeidsstokken, de som arbeidet på verkstedet, i bøkkerbua og ellers sto for de tyngre takene i produksjonen. Viktige personer var fyrbøterne som måtte starte tidlig og hadde ansvaret for å få opp stimen til autoklaving, hermetisering, av produktene. Og som trakk i snora slik at fløyta ga signal om arbeidets start kl 07 og avslutning kl 17, samt middagspausen fra 12 til 13. Det var en kjent lyd i byen, som man kunne stille klokka etter.

Transport av treskemaskin opp til Øygårdsdalen.

Da bedriften skulle supplere med en ny kjemi-ingeniør, kom Hetland fra Stavanger og begynte på laboratoriet. Familien Hetland bodde i firemannsboligen, Jørgen Bangs gate 20. Da var min far blitt daglig leder og min onkel Erling Vold soussjef. Han hadde ansvaret for kontakten med bøndene, og var formann ved treskeverket i Ødegårdsdalen i høysesongen. De store maskinene som skilte ertene fra belgen og resten av erteplanten, var lokalisert i gamle garasje-brakker fra krigen. Treskingen var en viktig del av erteproduksjonen og foregikk på nattskift slik at ertene var klare til hermetisering på dagtid. Arbeidsstokken på «treska» var sesongarbeidere som kunne komme igjen år etter år. En slags «rallare» som dro rundt og hadde ulike jobber. Det var alltid gøy å jobbe sammen med dem.

Senere kom Alf Langeland, også han fra Rogaland, til fabrikken som bestyrer. Og i «mottagelsen» jobbet Nils Røsseland, også han vestlending.

Bilde av Rolf Andersen, Ganger-Rolv. Sjåføren, min mor, står på bilens høyre side delvis gjemt bak en stolpe. Til høyre i bildet er Alf Jensen som var med som «massør».

Reklame

Mange husker sikkert det store lys-skiltet som sto på taket av fabrikken på hjørnet mot Lillesandsveien og Bangs gård og var synlig fra Brennevinskleiva. GK med store grønne bokstaver med en rød strek fra øvre venstre hjørne og ned til nedre høyre hjørne. Hvordan og hvorfor den «røde strek» var en del av logoen, vet jeg ikke. Det var kanskje kunstneren Nic Thomassen som «oppfant» den. Men den gikk igjen på etikettene på vinflaskene og i andre sammenhenger. Det var til og med en bil som selgerne brukte som ble kalt «den røde strek». Den hadde reklame på dørene, og der var det bilde av en vinetikett med den karakteristiske røde strek over.

Et særlig reklamestunt var spaserturen Rolf Andersen gjorde fra Grimstad til Oslo i forbindelse med en havebruksutstilling i 1936, tror jeg. Han skulle gå på såler fra garveriet (som familien hans eide) og kun drikke eplemost fra Grimstad Konserver. Med

på turen i en følgebil var «Adressa»s utsendte reporter Birger Morholt, massør og manager Alf Jensen og min mor, Liv (den gang Thomassen), som sjåfør. Bilen var en toseter med svigermorsete som jentene Thomassen hadde fått av sin far. Det ble sendt rapporter hjem til avisen og Rolf (senere kalt Ganger-Rolf etter denne turen) gikk på eplemost og garveriets skosåler hele veien.

Sjefen sjøl. Bestefar «Beppa».

Nic-en residerte i det største kontoret beliggende i øverste etasje i buen på bygningen nederst i Vardegaten på hjørnet mot Lillesandsveien. I kontoret ved siden av regjerte salgssjef Evensen, mens kontorsjef Gundersen hadde kontor med vindu mot de ansatte i kontorlandskapet. Rommet hadde vinduer og balkong mot Lillesandsveien. Helt bakerst satt frøken Johannessen som var kasserer. Hver fredag gjorde hun lønningsposene klare til utlevering. Stemplingskortene som måtte stemples av arbeiderne morgen, middag og kveld, ble finlest slik at arbeiderne ble betalt for den tiden de var på jobb. Hver fredag sto hun ved siden av gangen der utstemplingen foregikk og leverte ut pengekonvoluttene. Men hun hadde også ansvar for utbetaling til bøndene for leverte varer.

Nic røykte pipe. Og var kjent for kremtingen som vel var en følge av røykingen. Det var lett å høre ham komme før man så

*Bestefar «Beppa», Nic Thomassen
(1881–1963). Foto: Otto Kube*

ham. Så arbeiderne visste at de måtte sette i gang med jobben når han nærmet seg. Det sto respekt av ham.

Han slet hele livet med nedsatt hørsel. Høreapparatet var, som pipen, en fast følgesvenn. Apparatet lå i brystlommen med ledning opp til mikrofonen i venstre øre. Kl 14 dro han hjem til huset på Biodden, til middag. Men var alltid tilbake på jobb på ettermiddagen. Jeg tror ikke han kan ha hatt mye fritid.

Han var glad i naturen og likte å gå på ski. Han var en habil fotograf, og ikke minst hadde han kunstneriske evner. Og det sies han var en danseløve. Han bygde på fabrikken og på huset på Biodden nesten hele livet. En historie forteller at han hadde malt et bilde av fabrikken som ble hengt opp på standen GK hadde på Trøndelagsutstillingen i 1930. Fru Juliane Fuhr kommenterte det og sa at det er jo ikke slik fabrikken ser ut. Nei, var svaret fra Nic, men det er slik den snart skal bli.

Familien bodde i Skolegaten i årene omkring 1910–20. Nic bygde et landsted på Groos som morgengave til sin kone. Det ble senere solgt til dr. Jac Erichsen og står der ute enda, like ved Groosedammen. Nic kjøpte eiendommen Bioddgaten 20 og flyttet dit omkring 1920 med kone og 4 barn. Og som på Salveshaug, ble det utvidelser av eiendom og hus i flere omganger. Sønnen, Leif, hadde en seilbåt, en 12,5 kvm krysser mener jeg det var, liggende ved brygga på Biodden. Tross sitt CP-handikap, kunne han seile når han av gode venner ble løftet ombord i båten. Familien hadde også en 30 fot Furuholmen lystbåt. Det var ikke så ofte *Sunray* som den het, ble brukt. Men det hendte. De hadde fast båtmann til å kjøre seg. Under krigen ble båten rekvirert av tyskerne og senket ved Justøybroa, men hevet etter krigen og satt i stand. Den ble også ødelagt en snøvinter (1954?) da den sto i opplag hos Øvensen. Det er uklart om den fortsatt eksisterer, men den ble kjørt til Oslo for salg en gang i 1950-årene.

Bestemor «Mommi»

Det sies at bak store menn er det alltid en dame. Mens Nic regjerte på Konservesen, var det fru Caroline Thomassen som

styrte hjemme. Hun ble kalt Caro, men vi barnebarn kalte henne «mommi». Hun var av gammel Grimstad-slekt. Faren var politi Bjerke i Markveien, og jeg husker hennes mor, min oldemor som bodde der.

De hadde alltid hushjelp i huset på Biodden, og jeg undret meg alltid over hvorfor hushjelpen hadde det minste rommet i huset som sin hybel. Det var alltid gøy å ringe på hushjelpen under middagen. Det hang en sølvbjelle i lampen over spisebordet, og når mat skulle inn, eller brukte tallerkener ut, fikk jeg lov til å ringe. Det falt ned en klaff med nummer på et apparat ute på kjøkkenet, så hushjelpen kunne se hvorfra det ringte. Til dessert var det «løvepudding» som var favoritten. Fabrikken produserte gele- og annet puddingpulver, og puddingen ble laget i en form som gjorde puddingen til en liggende løve. På kveldstid kunne det være kortspill, Canasta var populært. Eller det ble lagt kabal. Noen gang kunne det komme «fanter» eller andre som tigde, på døren. De fikk alltid noe med seg av fruen i huset.

Bildet av Nic Thomassen er tatt av Otto Kube. De andre bildene er fra Kjeld Malde, bearbeidet av Knut Brautaset.

GRIMSTAD, NORGES VINBY

Av Per Ivar Ruhaven

Hvorfor ble Grimstad vinbyen i Norge?

Grimstad hører til de beste hagebruksdistriktene i landet. Her er sørlandsk fruktbar jord, og med et velegnet klima ligger alt til rette for dyrking av både bær og frukt. Hva er ikke da mer naturlig enn å utnytte rips, kirsebær og rabarbra til å lage vin. Men i tillegg til gode råvarer trengs det noen som ser muligheter for produksjon – det trengs gründere. Og i Grimstad var vi så heldige å få Mons Fuhr fra Luster i Sogn og Nic Thomassen fra Mandal til byen. Førstnevnte overtok Grimstad Gartneri i 1895 og solgte sin første vin allerede i 1900. Nic Tomassen overtok den konkursrammede Grimstad Konservesfabrik i 1923 og ønsket at vinproduksjon skulle bli en viktig del av fabrikkens produksjon. Han visste nemlig godt at 40 000 liter fruktvin allerede lå til modning i fabrikken.

Fuhr – størst i Norge

«Grimstad er Norges vinby, Grimstad Gartneri er Skandinavias vingård og rabarbra Nordens drue», skrev Middagsavisen 18. juni 1932.

Grimstad Gartneri var den desidert største norske fruktvinprodusenten gjennom mesteparten av 1900-tallet. Det hele startet en gang i slutten av 1890-årene da Juliane Marie «Julla» Fuhr gjorde forsøk med legging av rabarbravin. Oppmuntret av sin mann, Mons Fuhr, la hun ut 300 flasker for salg i 1900. Salget var vellykket, og i det neste tiåret økte produksjonen med flere hundre prosent. I 1930-årene var Vinmonopolets og vinsamlagenes salg av fruktvin på godt over 400 000 liter, og 70 % av dette var produsert av Grimstad Gartneri. Andelen falt i de første årene etter krigen, men tok seg opp igjen på 1970-tallet. Toppåret var

1975 da Vinmonopolet omsatte 420 000 liter fruktvin. Nærmere 300 000 flasker av dette var Fuhr-vin.

Grimstad Konserverfabrikk/GK – Grimstads andre fruktvinprodusent

Det må ikke stikkes under stol at GK måtte finne seg i å spille andre fiolin etter Fuhr når det gjaldt både volum og salg av fruktvin. For fabrikkene var ikke dette noe stort problem for den hadde mange andre vellykkede produkter, spesielt innen hermetikk. I årene før krigen var salget av GK Het Fruktvin godt, men etter 1945 ble nok vinproduksjonen noe nedprioritert. I 1974 var det slutt. Salget var lite og dermed ulønnsomt. Fuhr overtok vederlagsfritt merkene *GK Fruktvin* og *GK Vermouth* og solgte disse i noen år i konkurranse med sine egne merker. Fra 1990 ble GKs viner stille og rolig faset ut.

Fruktviner som ble produsert i Grimstad:

Grimstad Gartneri/ Fuhr:

1900: Fuhrs Rabarber-Vin

I noen få år før 1900 ble det lagt viner av forskjellige fruktblandinger, men rabarbra var det råstoffet som lå nærmest den kontinentale vindruen. Den var grei å dyrke og lett å høste. Rabarbravinen til Fuhr ble derfor firmaets første skikkelige vinmerke. Første året ble det solgt 300 flasker. Tre år etter var produksjonen på 3000 liter, og på 30-tallet ble det produsert 300 000 flasker i året. *Fuhrs Rabarber* hadde opptil 17 % alkohol og ble karakterisert som en lys gylden hetvin av sherrytypen, velegnet både som aperitif og

til dessert. Til å begynne med var vinen lagret på gamle sherryfat i 2–3 år, men etter hvert lot man vinen ligge på fat fra 5–7 år. I Arendal ble rabarbravinen med en viss ironi kalt «Stilk», men her i byen anså man kallenavnet som en hedersbetegnelse.

1926: Fuhr Vermouth

I mer enn 25 år hadde *Fuhr Rabarber* vært Grimstad Gartneris eneste vin. I 1926 startet produksjonen av enda en vin, *Fuhr Vermouth*. Grunnvinen besto av ca. 60 % rabarbravin og ca. 40 % kirsebærvin. Denne ble tilsatt en urte- og krydderblanding som ga vinen en forholdsvis kraftig vermutsmak. Vinen kunne selvsagt nytes som den var, men den ble også brukt som en viktig bestanddel i kjente cocktailer, som blant annet i Manhattan. I tillegg var den en populær longdrink med soda eller selters. Alkoholinnholdet var 13,8 %. (Alkoholavgiftloven hadde i mange år to satser. Svakvin under 14 % hadde lavere avgift enn sterkvin over 14 %. For å få lavest mulig pris over disk prøvde man derfor å holde alkoholstyrken under 14 %)

Tre varianter av Fuhr Vermouth. Den yngste til venstre og den eldste med norske flagg og Grimstads byåpen til høyre.

1931: Fuhr Fino

I 1931 begynte produksjonen av *Fuhr Fino*, som etter hvert skulle bli bedriftens mest solgte vin. Til å begynne med var alkoholprosenten på nærmere 15 %, men for å holde prisen nede, ble den på 1970-tallet satt ned til 13,8 %. Basisen var den samme som i vermouthen, 60 % rabarbra og 40 % kirsebær. Finoen var en søt, norsk portvinstype og ble drukket med eller uten is. Reklameslagordet «Etter kino – Fuhr Fino» slo godt an og ble brukt helt til forbudet mot alkoholreklame ble innført 1. juni 1975.

*To versjoner av Fuhr Fino.
Den eldste til høyre.*

1931: Fuhrs Hete Fruktvin

I 1930 ble Sjur Fuhr sjef for vinkjelleren, og han satte umiddelbart i gang med å legge 40 000 liter kirsebærvin og 20 000 liter rød ripsvin. Året etter ble «Fuhrs Hete Fruktvin» lansert, en forholdsvis mørk, fyldig og søt vin med 16 % alkohol, så sterk som det gikk an å få den med en naturlig gjæringsprosess. Nordmenn falt for vinen, og den ble en stor salgssuksess.

1933: Fuhrs Ekstra

Grimstad Gartneri søkte om å få lov til å oppsprite fruktvinen slik som det ble gjort med den ekte portvinen, men fordi det ikke var lov til å sprite opp fruktvin, ga myndighetene avslag. Sjur Fuhr visste likevel råd. Fruktvinen med 16 % alkohol ble

frosset ned og sentrifugert slik at ca 200 gram vann pr liter vin forsvant. Resultatet ble «Fuhrs Ekstra», en norsk «portvin» med sterkere smak og aroma og med alkoholinnhold på hele 19 %. Og lovlig solgt på Vinmonopolet!

Eventyret varte dessverre bare i noen få år. Selv om vinen vant publikums gunst, var frysemetoden en kostbar prosess. Verre var det at Vinmonopolet i 1934, etter sterkt press fra hetvinslandene Portugal og Spania, satte opp prisen på den sterke norske vinen. Samtidig ble prisene på de billigste importerte hetvinene satt ned fordi de samme landene truet med å legge hindringer i veien for import av norsk tørrfisk. *Fuhrs Ekstra* greide seg derfor ikke i konkurransen med importert vin, og salget tok så å si slutt før krigen.

Bygningen på flasken til høyre er vinkjelleren fra 1927. På flasken til venstre er vinkjelleren fullført 1935.

Ca 1937: Furore

Vinen som spilte på Fuhrnavnet og Rorevannet, men som er synonymt med begeistring og oppsikt, var ment som en aperitiffvin. Man ønsket å etterligne de franske aperitiffvinene som eksempelvis *Dubonnet*, og derfor ble den tappet på liters- og halvlitersflasker akkurat som de franske motstykker. *Furore* ble aldri den helt store suksessen, men var i salg til slutten av 1950-tallet.

1939: Fuhr Sekt

Først i 1939 kom Fuhrs halvtørre musserende vin i salg. Da hadde Grimstad Konserverfabrikk allerede i flere år hatt sin *Bankett Skum* på markedet. Vinen ble utelukkende laget av hvite rips, også kalt «Nordens druer». Ved tapping av vinen ble den tilsatt kullsyre, og den lignet dermed på tysk musserende sekt. Alkoholinnholdet var nesten 14 %.

1958: Grand Charm

På 1950-tallet var *Golden Power*, produsert av Frants Michaelsen på Filtvedt i Hurum, Norges mest solgte musserende vin. *Golden Power* var rabarbrabasert, mens *Fuhr Sekt* var laget av hvite rips, et råstoff Sjur Fuhr mente egnet seg bedre til musserende vin. Likevel solgte *Fuhr Sekt* dårligere enn *Golden Power*. For å øke salget

skiftet *Fuhr Sekt* navn til *Grand Charm* i 1958. Et navneskifte som viste seg å falle heldig ut i konkurransen med *Golden Power*. På baksiden av flasken ble det presisert at *Grand Charm* var sterkere enn importert musserende vin, «stronger than imported», med 13,8 prosent alkohol. Opprinnelig var vinen på den søte siden, men ble gradvis tørrere fra 1970-årene.

1971 Sweet Charm

Sweet Charm var den samme vinen som *Grand Charm*, men den var tilsatt mer sukker og var derfor søtere.

1986 Cherry Blossom

Cherry Blossom skulle bli Grimstad Gartneris siste fruktvinprodukt. Nic Fuhr som hadde overtatt som leder av bedriften i 1974, ønsket å lansere en halvsøt, norsk kirsebærvin som kunne konkurrere med danske tilsvarende typer, for eksempel den populære *Cherry Herring*. Råstoffet til vinen var surkirsebær som ble hentet fra Gvarv i Telemark. Alkoholprosenten var 13,8 %.

GK/Grimstad Konserverfabrikk:

GK Het Fruktvin/GK Fruktvin

«Konserveresen» lanserte sin første vin tidlig på 1920-tallet under navnet *GK Het Fruktvin*, men da fabrikken senere senket alkoholinnholdet på vinen til litt under 14 %, forsvant ordet *Het*.

GK Vermouth

GK Vermouth var også en vin fra 1920-tallet. Fordi den inneholdt en mildere urte- og krydderblanding, hadde den en snillere vermutsmak enn Fuhrs vermut. *GK Vermouth* ble populært kalt «Rød strek» på grunn av den diagonale, røde streken på etiketten, en strek som Nic Thomassen brukte på etikettene til mange av GKs produkter.

GK Rabarbravin

Den ble lansert i mellomkrigstiden og figurerte på Vinmopolets lister så sent som på slutten av 1950-årene. I utgangspunktet var den tilnærmet lik *Fuhrs Rabarber*.

Bankett Skum

Allerede rundt 1930 kom GKs musserende *Bankett Skum* på markedet, nesten 10 år før *Fuhr* *Sekt*. I likhet med Fuhrs sekt var vinråstoffet hvite rips, og da det ble mulig å sammenligne dem, fremsto *Bankett Skum* noe mindre søt enn sekten fra Fuhr. Den forsvant fra markedet på slutten av 1950-tallet.

GK Special

Denne vinen var GKs motsvar på *Fuhrs Ekstra*. I en salgskatalog fra 1935 reklamerte firmaet med at vinen inneholdt ca. 20 % alkohol. På grunn av Vinmonopolets økte avgift på sterk, norsk fruktvin forsvant den ganske fort fra markedet.

Andre norske fruktvinprodusenter

Før andre verdenskrig var det i underkant av ti fruktvinprodusenter i Norge. Allerede i 1900, samme året som Fuhr begynte, startet Høyenes Vinfabrikk på Aga i Hardanger. I 1906 flyttet den til Gyldenpris i Bergen. Høyenes Vinfabrikk satset både på rabarbravin, het fruktvin og vermut og hadde vinkjeller med stor lagringskapasitet. Virksomheten ble lagt ned rett etter krigen. En annen vinprodusent før krigen var Arne Daniels, mest kjent for sin «stikelsbær-champagne» *Skum*.

Gimle Gård like utenfor Kristiansand begynte med produksjon av fruktvin i 1924 og holdt på i ca 15 år. Gården hadde merkene *Rabarbervin* også kalt *Flytende solskinn*, *Het Fruktvin* og *Hvit Bordvin*, den siste med hvit rips som basis.

De fleste fruktvinprodusenter i Norge fikk forholdsvis korte liv, og få år etter krigen var det bare fire igjen. To av dem var altså i Grimstad. De andre to var Frants Michaelsen & Co på Filtvedt og Gimsøy Kloster i Skien. Michaelsen var mest kjent for sin populære, musserende *Golden Power*, men laget også *Wittusano* vermut og *Thornsteiner* fruktvin. Gimsøy Klosters hovedmerke var *Galla Fruktvin* som til å begynne med var basert på nyper. I deres sortiment var også den musserende *Grand Galla* samt *Gimsøy Vermouth*. Da Gimsøy Kloster la ned sin virksomhet i 1990,

Utsnitt av et bilde fra en studentrevy i Trondheim, antagelig i 1937.

kjøpte Fuhr rettighetene samt reseptene og fortsatte å produsere *Galla Fruktvin* og *Gimsøy Vermouth* i noen få år.

Slutten på vineventyret

På 80- og 90-tallet falt salget av norsk fruktvin fra år til år. Forbudet mot alkoholreklame som kom i 1975, var en viktig årsak til nedgangen. I tillegg reiste nordmenn mer enn før og fikk etter hvert smaken på hvitvin og rødvin. De søte og sterke norske fruktvinene tilfredsstilte ikke lenger norske ganer. Å selge en vare som en ikke kunne reklamere for, og som stadig flere ikke ville ha, ble vanskelig. I 1995 solgte Vinmonopolet bare 70 000 liter fruktvin mot 420 000 liter tyve år tidligere.

I 1995 høstet Fuhr de siste rabarbrastilkene som ble presset og satt til gjæring. De siste 15 000 flaskene ble tappet i 2001, og dermed var det slutt på vinproduksjonen hos Fuhr etter 101 år. En æra var over for Grimstad som Norges vinby. I løpet av kort tid solgte Vinmonopolet ut restopplaget av *Fuhr Fino*, *Fuhr Vermouth* og *Fuhrs Rabarber-Vin*.

I 2016 ble Fuhrs vinkjeller, den største i Norge på hele 6000 m² fordelt på seks etasjer og med plass til 3000 fat og 2 millioner liter vin, jevnet med jorden. En sluttstrek var satt.

Kilder:

Fedde, Ove: Nic's saga og historien om Grimstad

Konservesfabrik, Arendal 1977

Grimstad Gartneri gjennom 50 år, Oslo 1935

Internett (wikipedia,bergenbyarkiv.no, nrk.no/kultur/fuhr)

Lindeman, Gunnar: Trekk fra AS Vinmonopolets historie

1922–1972, Oslo 1972

Marmøy, Reidar: Grimstad på 1900-tallet, Bind 1, Grimstad 2004

Sandkjær, Terje: Grønn industri i Grimstad. Med vind i seilene!, Grimstad 2016

Sjeggestad, Per: Hundre år i blomster og vin, Grimstad 1985

Vest-Agder-museet: Alkohol. Gleder og sorger. Årbok 2010,
Kristiansand 2010
Vinmonopolet: Prislister fra 1955 og 1962

Muntlige kilder:

Carsten Due

Nic Fuhr

Olav Haugsevje (Grimstad Hagebruksmuseum)

Kjeld Malde

Paal Malde

Ole Puntervold

Knut Brautaset har fotografert alle bildene

GAMLE GRIMSTAD-PROFILER((XII)

KAREN MARIE MEYER (1917–1988)

Av Eva Wiksén Næser

Kulturpersonligheten, bibliotekaren, AP-politikeren, fredsaktivisten, soroptimisten, teatervennen, kvinnesakskvinnen, den engasjerte forkjemperen for de svakeste, Karen Marie Meyer, ville fylt 100 år 1. september i år. Skikkelsen var liten og nett, men hennes innsats for Grimstad ruver!

Karen Marie Meyer var født og vokste opp på Rjukan hvor hun tok eksamen artium og handelsskole før hun var guvernante på fiskeværret Bud i ett år. Familien hadde hytte på Groos, så somrene tilbrakte hun her. I Grimstad møtte hun også sin Fredrik, som var ingeniør på Grimstad Konservesfabrikk. De giftet seg i 1941 og fikk to døtre. Hun hadde først kontorjobb, men da byen fikk fryseri i 1947, tok hun seg også av å spre informasjon om varebehandling før frysing og frysevarenes fortreffelighet!

Karen Marie Meyer.

Foto Jon Selås, Agderposten

26 ½ år på Grimstad bibliotek

De fleste husker henne nok først og fremst fra byens bibliotek. Karen Marie Meyer ble ansatt i 1957. I starten hadde hun 6/10 stilling. Arbeidstiden var kl: 10–13 og 16 – 19! Etter et par år fikk hun hjelp på mandager da det var utlån til barn. Assistentens lønn ble trukket fra hennes! Full stilling fikk hun først i 1960.

«Å intervjuje Grimstads bibliotekar er en tålmodighetsprøve. Hun er alene om å tilfredsstille låntagernes leselyst og løper stadig til og fra for å ta seg av telefoner og kunder som kommer med bøker og dårlig samvittighet. Det blir her – som i det militære – mest venting. Men imens kan vi notere at fru en øyensynlig har et vennskapelig forhold til alle sine låntagere selv om hun må være streng og ta inn penger for oversittet lesefrist.» (Fædrelandsvennen 1967).

Hun kjempet for at kommunen skulle kjøpe byens bank til bibliotek, bl.a. for at de 300 studentene i byen kunne få tilgang til en avis og en lesesal. Ved kommunesammenslåingen mellom Grimstad, Fjære og Landvik i 1971, ble det opprettet 5 filialer, og betjeningen vokste. Hun elsket å ha kontakte med publikum, hjelpe skoleelever, drive den sosiale besøkstjenesten og finne den riktige boken til lesere som ba om hjelp. Biblioteksjef ble hun i 1976 – selv om hun ikke hadde «bibliotekskolen»! Hun gjorde en formidabel innsats for å gi byens innbyggere et best mulig bibliotektilbud.

Da hun skulle slutte – i juni 1983 - ønsket hun seg en ny kopimaskin til de 8 ansatte. Da ordfører og rådmann kom på «avskjedsvisitt» med en kaffekanne og fløtemugge i plett, pakket hun gaven pent inn igjen og gav den tilbake til en forskrekket ordfører. Han spurte hva man da kunne gi henne: «Noe som kan deles med venner!» Det ble en fjøl med kniv og spekeskinke.

Politisk engasjement

På Rjukan vokste hun opp med «en kulturinteressert mor, en konservativ far og Aftenposten». Der var Karen Marie Meyer med å stifte Unge Høyre, men året på det fattige fiskeværret på Vestlandet gav henne et sterkt sosialt og politisk engasjement, som hun bl.a. brukte i Grimstad Arbeiderparti. Fra sitt første møte i skolestyret i 1952, fortalte hun – i et foredrag: «Noen hadde foreslått at man skulle gå inn for å opprette skolemusikk i byen. Jeg sa da - i all enfoldighet – at jeg gikk ut fra at også piker kom med i korpset. Dette var en så ustyrtelig komisk tanke at

resten av forsamlingen holdt på å le seg i hjel. Og det avfødte en rekke muntre innlegg og store avisoverskrifter. Da jeg gikk hjem fra møtet, slo en av de ærverdige styremedlemmer meg på skulderen og sa at det skulle bli riktig morsomt å ha lille fru Meyer med i skolestyret.». Som kvinne i politikken opplevde hun å bli latterliggjort, behandlet overbærende eller tiet i hjel. Derfor engasjerte hun seg sterkt for likestilling. Hun jobbet aktivt - tverrpolitisk – for å få flere kvinner inn i det politiske liv i byen.

Karen Marie Meyer var med i skolestyret og kulturutvalget. Men var også varamedlem til kommunestyret, formann i trykkestyret og i barnevernsnemda. Hun var første kvinne i Norge som var medlem i viltnemda. I oppveksten hadde hun gått på jakt med sin far. Da hun gikk bort i 1988, hadde hun fortsatt flere verv, bl.a. som varamedlem til hovedutvalg for kultur.

Fredskvinnen som møtte Indira Gandhi

Fredrik Meyer jobbet for NORAD og FAO. Hun reiste en del med ham og fikk bl.a. sett mye av India, et land med store kontraster. Hun avsluttet oppholdet med et møte med statsminister Indira Gandhi, en samtale som gjorde stort inntrykk på henne.

Hun kjempet aktivt mot atomvåpen bl.a. ved å være med på Fredsmarsjen i 1981. Ved hennes bisettelse i januar 1988 ønsket man en gave til «Nei til atomvåpen» i stedet for blomster. Hun brukte også mye tid på Amnesty og var chartermedlem av Arendal – Grimstad soroptimist klubb, en internasjonal organisasjon for yrkeskvinner som jobber for menneskerettigheter og for å bedre kvinners stilling lokalt, nasjonalt og internasjonalt og som har konsultativ status i FN.

I oktober 1987, noen måneder før hun døde, reagerte hun kraftig på Arne Myrdals nye «Folkebevegelse mot innvandring» og startet en underskriftskampanje som fikk bred støtte.

Kulturelt engasjement

Riksteatret ble startet i 1949. Fra Karen Marie Meyer begynte på biblioteket, ble hun teaterarrangør. Hun hengte opp plakater,

solgte billetter, satte frem stoler, tok imot ensemblene og - ikke minst - ryddet alt på plass etter forestillingene. Dette ansvaret hadde hun helt til 1981 da Norges første publikumsforening, som ikke var knyttet til ett bestemt teater ble stiftet, nemlig Teaterets Venner i Grimstad. Men hun var med «i kulissene» og var leder i foreningen fra mars 1984 til januar 1986. Kommunen hadde vedtatt å bygge kulturhus, men hadde glemt å føre opp lys og lydanlegg i entreprisen. Teatervennene opprettet et fond for teaterteknisk utstyr til kulturhuset. Kjente kunstnere kom og opptrådte gratis. Malere gav bilder til en kunstauksjon. Karen Marie Meyer fikk låne listen over utenbys abonnenter av «Adressa» og sendte ut «tilbud» om kjøp av lodder til en stor utlodning. Det kom inn godt over ¼ million kroner til åpningen av Grimstad kulturhus i desember i 1985! Til 5 årsjubileet laget NRK et TV program om foreningen. Hun ble Teaterets Venners første æresmedlem.

Karen Marie Meyer var ikke medlem av statskirken, men var svært opptatt av musikk, gikk på konserter i Grimstad kirke, skrev leserinnlegg for nytt orgel i kirken og hyllet Musikkens Venner. Hun var også med i Grimstad kunstforening og skrev prolog til deres 10 årsjubileum i 1984. Også Husmorforeningen hadde stor glede av å ha henne som aktivt medlem.

«Livet skal man gjøre noe med. Man har bare ett av dem!»

Karen Marie Meyer var sosial, familie og vennekjær. Hun var en person fylt med engasjement; en ildsjel som brukte livet sitt til det hun var opptatt av, ikke bare i ord, men i gjerning! Også meningsmotstandere respekterte henne høyt. Hun preget samfunnsutviklingen i byen. Grimstad har mye å takke henne for.

Kilder til artikkel om Karen Marie Meyer :

Marmøy, Reidar: Grimstad på 1900-tallet, bind 2, 1940 – 1970
Div. avisartikler, spesielt intervjuer fra juni 1983 da hun skulle slutte som biblioteksjef, Grimstad Adressetidende,

Agderposten (Jon Selås) og Fædrelandsvennen Taler,
foredrag, avisinnlegg skrevet av Karen Marie Meyer
Årsmeldinger: Riksteatret, Teaterets Venner i Grimstad
Samtale med Annette Meyer, Bodil Lunden m.fl.

TRE VIKTIGE JUBILÉER FOR UNIVERSITETSBYEN GRIMSTAD I 2017

Av Knut Brautaset

50-års jubileum for ingeniørutdanning

I høst var det 50 år siden Sørlandets tekniske skole (SøTS) startet sin virksomhet i Grimstad. Ved en enkel høytidelighet fredag 25. august 1967 ble 49 ingeniørstudenter tatt opp på maskinavdelingen. De fordelte seg på to linjer: Maskinteknikk og produksjonsteknikk. I det første skoleåret foregikk undervisningen i lokalene til Sørlandets tekniske fagskole (STF) og Grimstad ungdomsskole. På ungdomsskolen leide man også kontorplass for lærerpersonalet. Det nye skolebygget på Grooseveien var under oppføring, og fra og med høsten 1968 ble all virksomhet flyttet dit. SøTS var i starten en fylkeskommunal institusjon. Ingeniørskolen hadde eget styre med representanter fra Aust-Agder og Vest-Agder. I oppstartingsåret var sivilingeniør Karl Gustav Puntervold (1907–1993) styrets leder. Einar Svanøe Grude (1914–2013) var tilsatt som rektor. Kirke- og undervisningsdepartementet fungerte som et overstyre. Blant annet ble alle ansettelser foretatt av departementet.

Det var resultatet av et sterkt engasjement fra byens politikere og fremsynte borgere som gjorde at regjeringen Gerhardsen besluttet å legge den tekniske skolen for Sørlandet til Grimstad. Mandag 8. april 1963, da beskjeden kom, gikk flaggene til topps i byen. Man mente dette ville bli starten på en ny epoke i for Grimstad. I årene som fulgte startet en grundig planleggingsprosess: Klargjøring av tomten der gården Fagervold lå, arkitektkonkurranse, etablering av styre og byggekomité og ansettelse av rektor og de første lærerne. Det tok altså fire år før første kull av ingeniører kunne starte sin utdanning i Grimstad.

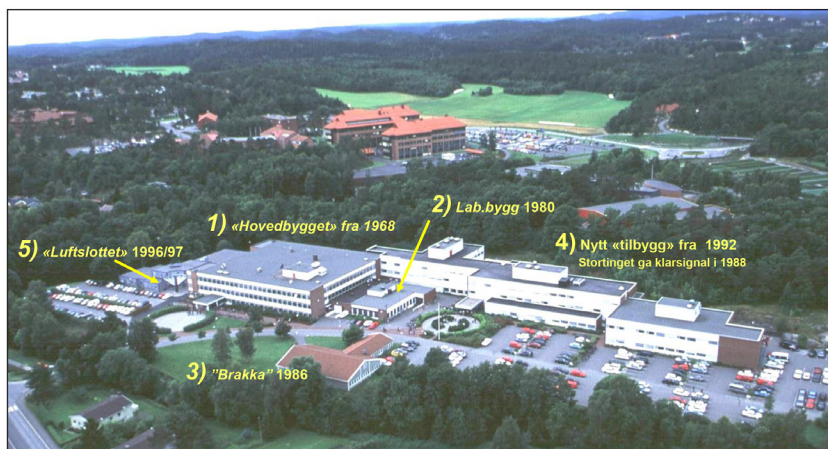

Hovedbygget til Sørlandets tekniske skole (SøTS) som ble tatt i bruk høsten 1968. Skolens aula var i flere år Aust-Agders kulturarena hvor Riksteateret og Rikskonsertene holdt sine forestillinger og konserter frem til 1985. Foto: SøTS

SøTS ble fort en populær skole og allerede fra studieåret 1968/69 var opptakstallet økt til 121. Det var etablert to nye studieretninger i tillegg til maskin, nemlig elektronikk og bygg og anlegg. Allerede fra starten fikk SøTS god kontakt med regionens bedrifter, og laboratoriene utførte oppdrag med målinger og tester.

Etter som årene gikk, økte både studietilbud og antall studenter, og skolebygget på Grooseveien ble altfor lite. Etter flere års strev for å komme inn på prioriteringslisten for nybygg, vedtok Stortingets i 1988 en utbygging på nær 8000 m². Hele anlegget på Grooseveien ble tatt i bruk i 1991, og det ble avgjørende for viktig utvidelse og ekspansjon av virksomheten.

Det at Grimstad ble vertsby for ingeniørutdanningen på Sørlandet, som senere ble en del av norsk høyere utdanning, var starten til og grunnlaget for at Grimstad kunne bli en universitetsby.

Høgskoleanlegget på Gooseveien slik det var ferdig utbygd. Foto: HiA, påskrift KB

20-års jubileum for sivilingeniørutdanning

15. mai 1997 kom pressemeldingen fra statsråd Reidar Sandal i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om at Høgskolen i Agder kunne få opprette sivilingeniørutdanning i telematikk med opptak allerede samme høst. Det var en milepæl for HiA og avdeling for teknikk i Grimstad. Man hadde nå rykket opp en akademisk divisjon innen en teknologisk disiplin. Studiestart for det akademiske året 1997/98 var mandag 25 august. I år kan man derfor markere at det var 20 år siden de første studentene ble tatt opp på sivilingeniørstudiet. «Dette er starten på et nytt kapittel i Grimstads og Høgskolen i Agders historie», sa ordfører Per Svenningsen i sin tale til studentene den gangen.

Fra 1. januar 1977 hadde Kirke- og utdanningsdepartementet overtatt ansvaret for og driften av de tekniske skolene, som da ble statlige ingeniørhøgskoler. Høsten 1977 endret Sørlandets tekniske skole (SøTS) derfor navn til Agder ingeniør- og distriktshøgskole (AID). Det litt spesielle navnet kom av at i tillegg til ingeniørutdanning, ble ansvaret for det teknisk- økonomiske distriktshøgskolestudiet overført til virksomheten i Grimstad.

Skoleanlegget på Grooseveien ble samtidig tatt over av Statens bygge- og eiendomsdirektorat (som senere ble hetende Statsbygg).

De statlige høyskolene i begge Agder-fylkene ble fra høsten 1994 slått sammen til en institusjon – Høgskolen i Agder (HiA). I Grimstad fortsatte virksomheten som en egen høyskoleavdeling med navnet Fakultet for teknologi. For å kunne hevde seg, var det viktig at fagmiljøet i Grimstad kunne få ansvar for et såkalt høyere grads studium dvs. et sivilingeniørstudium. Det ble en viktig kamp som startet i 1995. Det innebar faglig opprustning internt og mye kontaktarbeid til politikere sentralt og til det regionale næringslivet. Man fikk støtte fra Telenor og IT-bedrifter på Sørlandet og hele det «politiske Agder». I samme periode pågikk kampen om å bevare Ericsson på Sørlandet og flytting til Grimstad.

Endelig i mai 1997 ga altså departementet klarsignal for HiAs første sivilingeniørstudium. Dette ga inspirasjon til økt forskningsvirksomhet på flere områder i Grimstad. I juni 2005 fikk det tekniske miljøet i Grimstad rett til å gi sin første doktorgrad etter å ha bygd opp et meget sterkt fagmiljø. Fagområdet for doktorgraden var mobile kommunikasjonssystemer.

10-års jubileum som universitetsby

Høgskolen i Agder ble gitt universitetsstatus for 10 år siden. Den 1. september 2007 ble Universitet i Agder (UiA) etablert med undervisningssteder i Kristiansand og Grimstad. Grimstad ble med det en universitetsby!

Allerede to år tidligere, i 2005, hadde man vedtatt at et nytt studiested - en campus - skulle bygges i Grimstad. J. B. Ugland Eiendom fikk oppdraget med å bygge det nye studiestedet i Teknologiparken. Virksomheten på Grooseveien ble flyttet til den nye Campus Grimstad høsten 2010. All høyere utdanning i Aust-Agder ble nå samlet på ett sted i og med at høyskolevirksomheten på Dømmesmoen og i Arendal også ble flyttet dit.

I dag er det på Campus Grimstad utdanningstilbud innen tekniske fag, helsefag og økonomiske fag. Det er bygd opp sterke forskningsmiljøer med fire doktorgradsprogrammer.

Grimstad Campus høsten 2017. De to bygningene til høyre ble innviet 16. august. Mechatronics Innovation Lab (MIL) holder til der. Foto: MIL

Det tilbys 14 ulike bachelorgrader, 9 mastergrader og en rekke kurs og videreutdanningstilbud. Campus Grimstad er en stor arbeidsplass med over 3000 studenter og over 300 ansatte.

Siste utvidelse på Campus Grimstad er to bygg på til sammen 4500 m². Der holder Mechatronics Innovation Lab AS (MIL) til. MIL eies av Universitetet i Agder og er en del av den nasjonale satsingen for pilot-testing og eksperimentell utvikling av produkter, systemer og tjenester.

GRIMSTAD VISEKLUBB

KULTURFORMIDLER MED FRISK SEILAS PÅ VISEBØLGGEN

Av Odd Grotheim

Grimstad Viseklubb ble stiftet i mars 1981. Visebølgen i Norge var vel den gang på det høyeste, og noen viseentusiaster tok initiativet til å starte en klubb også her i byen. Det ble forfattet vedtekter, valgt et styre, og det ble etter hvert avholdt faste styremøter og årsmøter. Klubbens formålsparagraf var: «Grimstad Viseklubb har som formål å styrke interessen for viser og visesang. Klubben tar sikte på å være et miljø hvor denne delen av vår kultur kan oppleves og praktiseres både ved konserter og egenaktivitet».

De fem første årene var Odd Grjotheim klubbens leder, og med seg i det første styret hadde han Egil Hansen som var kasserer, dessuten Jan Erik Renstrøm, Eva Michaelsen og Ommund C. Vareberg.

I løpet av klubbens 25-årige levetid kom der til nye medlemmer av styret, og nye ledere. Etter Odd Grjotheim fungerte Jan Erik Renstrøm, Sidsel Grjotheim og Johanne Rotevatn som ledere for klubben.

Klubbens første arrangement var en visekro på Grimstad Vertshus den 13. mars, og de innbudte visesangerne var Tor Flaa

Logoen er laget av Odd Grjotheim

og Aanen Valand. Flere andre grep også til gitaren den kvelden og stod frem for publikum, bl.a. Greta Aagre som imponerte med sin flotte stemme. Arrangementet høstet også fin omtale i avisene. Dette ble starten på en etter hvert omfattende og rik viseklubb-aktivitet i Grimstad.

Det ble laget en logo for klubben og trykket opp medlemskort. På det meste hadde klubben over 200 betalende medlemmer. Fordelen ved å være medlemmer var at de fikk tilsendt halvårlige programhefter over klubbens aktivitet og konserter, og at de fikk noe redusert billettpris på krokvelder og konserter. Ellers fikk klubben laget spesielle kaffekrus med klubbens logo på. Disse ble gitt som gave til de som opptrådte i klubben. Klubben investerte i eget lydanlegg som også andre, f.eks. koret «Sørrøster» har hatt gleden av å kunne bruke.

Klubbens økonomi var selvsagt avgjørende for det årlige programmet man kunne tilby. Først og fremst bestod inntektene av overskudd fra arrangementene, dernest kommunal kulturstøtte og støtte fra Rikskonsertene og inntekt av medlemskontingenter.

Visekroer og konserter

Det folk først og fremst husker, er nok alle visekroene, som regel en gang i måneden, hvor de aller fleste av de største artistene innenfor vise-sjangeren i Norge, men også noen fra Sverige og Danmark, opptrådte. Her kan nevnes i fleng: Lillebjørn Nilsen, Jan Eggum, Lars Klevstrand, Finn Kalvik, Alf Cranner, Åse Kleveland, Tove Karoline Knudsen, Halvdan Sivertsen, Odd Børretzen, Birgitte Grimstad, Stein Ove Berg, Jonas Fjeld, Ole Paus, Kari Svendsen, Trygve Hoff, Geirr Lystrup, Louis Jacoby, Lars Bremnes med flere. Mange av disse stilte også med band.

Alle disse kro-arrangementene ble for det meste lagt til Grimstad Vertshus, som på mange måter ble klubbens faste konsertsted. Men andre lokaler ble også benyttet, som Strand Hotell, Loftet, Helmershus, Villa Ernst, Dømmesmoen gartnerskole, Cafe Chanett, La Pepita og Doktor Berg. På visekro-kveldene ble det

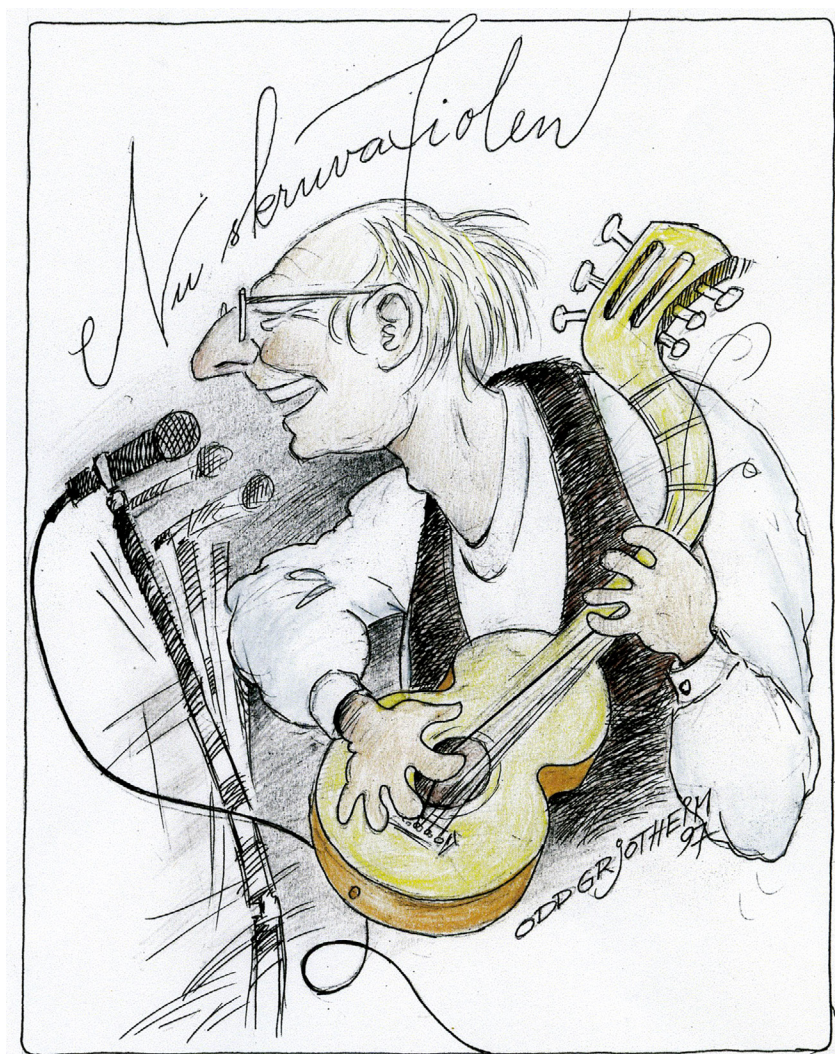
Tove Karoline Knudsen på visekroa. Linosnitt av Arild Andresen

solgt øl og vin, og det ble lagt vekt på at disse arrangementene også skulle være gode sosiale samvær.

Grimstad Viseklubb opparbeidet seg et solid navn i vise-Norge og fikk et godt rykte som konsertarrangør. Blant annet ble klubben kjent for å være veldrevet og godt organisert og for å ha et godt og lydhørt publikum, noe som gjorde at artister på det øverste nivå gjerne ønsket å komme hit.

Klubben stod også som arrangør for større konserter, bl.a. med Lillebjørn Nilsen, Herborg Kråkevik, Kari Bremnes, Cornelis Vreeswijk, Gøran Fristorp, Poul Dissing og Benny Andersen. Disse konsertene fant stort sett sted i Grimstad Kulturhus eller Grimstad Rådhus.

Klubben hadde også som mål å presentere landsdelens egne visekunstnere. Foruten nevnte Tor Flaa og Ånen Valand, var Ivar Bøksle, Jan Engervik, Knut «Knutta» Olsen, Anne Ma og Jan Erik Usterud, Ole Geir Feste, Kirsten Bråten Berg, Kjell Morka m.fl.

Tor Flaa. Tegning av Odd Grjotheim

relativt hyppige gjester i Grimstad Viseklubb og ble engasjert ved flere anledninger. Særlig populære var de visekroene som gikk under navnet «Seks i Sør» hvor 6 visesangere fra Sørlandet opptredte samme kveld. Her fikk selvsagt sørlandsvisene god

plass, men også deres egne viser og viser fra hele Norden ble fremført, ikke minst viser av Evert Taube, men også viser av Olle Adolfson, Cornelis Vreeswijk, Alf Hambe, Halvdan Sivertsen og Lillebjørn Nilsen for å nevne noen.

Med jevne mellomrom arrangerte klubben det som ble kalt «Visekro med lokale krefter». Her fikk de lokale visesangerne slippe til, og disse kveldene var alltid godt besøkt. Lokale «helter» hadde gjerne sine egne trofaste tilhengere som møtte opp, og på disse kveldene var det også alltid åpent for de blant publikum som hadde lyst til å fremføre en vise eller to. Her ble det altså gitt mulighet for improvisasjon og «det private initiativ». Dessuten kunne publikum delta med allsang fra sanghefter som ble delt ut.

Bredt engasjement

Klubben ble ganske ofte kontaktet av lokalmiljøet om å bidra med underholdning for ulike anledninger innenfor lag, foreninger og institusjoner, noe aktive medlemmer kunne imøtekomme. Ikke minst arrangerte klubben flere pensjonist-treff, både på Vigmarken, Berge Gård og på Grimstad Vertshus, og klubbmedlemmer sørget for både underholdning og bevertning.

Innimellom samlet de mest ihuga viseentusiastene seg til interne klubbkvelder. Dette var bare for klubbens egne medlemmer, og på disse sammenkomstene ble det mest lagt vekt uformell hygge, visesamvær, planlegging og øving. Ved disse anledningene møttes man enten privat, eller på Helmershus Pub, på Loftet eller på Grimstad Vertshus.

Flere av de mest aktive i klubben spilte gitar eller piano. Noen av disse ble derfor ofte benyttet til å akkompagnere på allsangskvelder og medlemskvelder. Flere medlemmer meldte behov for å lære seg å spille gitar, og klubben arrangerte derfor noen gitarkurs, både for nybegynnere og for viderekomne. Ellers av kursvirksomhet hadde klubben deltakere på både lys-settinskurs og radio-kurs.

Da nærradioen ble etablert, ble klubben andelseier i Radio Grimstad, og i de første årene var noen i klubben aktive i

programskapende arbeid der. Klubbens egen faste programpost «Visekvarten» kom på lufta hver 14. dag.

I tillegg til dette hadde klubben samarbeidsprosjekter med flere andre kulturorganisasjoner i Grimstad, som f.eks. Teaterets Venner, Musikkens Venner, Grimstad Teaterverksted, Vigmarken Ungdomslag og Kystlaget Terje Vigen. Ellers hadde klubben god kontakt med tilsvarende klubber på Sørlandet, med felles treff og gjensidige besøk av viseklubben Pontana i Risør, Arendal Viseklubb og Arendal Jazzklubb.

Cabareter

Grimstad Viseklubb stod også som produsent for tre cabareter som ble fremført i Grimstad: Den første, (1986) «Dersom kjærligheta var mi», bestod utelukkende av viser som speilet kjærligheten både på godt og vondt... og ble fremført med et visst glimt i øyet. Den neste cabareten (1989), en samproduksjon med Grimstad Teaterverksted, fikk tittelen «Bli med til Juskestredet» og ble den første i rekken av de populære «Juskestredet-cabaretene». Denne cabareten ble til først og fremst på basis av Per Stifoss-Hanssens tekster, og de medvirkende var alle tilknyttet klubben. I senere cabareter og revyer kom også Odd Johnsen og Odd Grjøtheim med som tekstforfattere. I 1994 satte viseklubben opp en ny cabaret, nemlig «Juskestredet, tur – retur», og klubbens egne var igjen tekstforfattere og utøvere, og med Finn Andersen som akkompagnatør. Cabaretene ble godt besøkt av publikum og ble spilt over flere kvelder, på Grimstad Hotell. Flere av klubbens medlemmer medvirket også i de øvrige cabaretene og revyene som ble arrangert i byen. Noen av de tekstene/visene som ble skrevet til disse cabaretene og revyene finnes i viseboka «Mi kan kje kalle Grimstad storby» som ble utgitt i fjor og som fremdeles er å få kjøpt i bokhandelen eller fra Selskapet for Grimstad Bys Vel som stod for utgivelsen av boka.

Barnas Konsert i 1998. Foto: Grimstad Adressetidende

Barnas Konsert

I 1986 startet klubben opp med et tilbud til barn og unge, nemlig Barnas Konsert. Hvert år på første søndag i advent ble denne konserten arrangert i Grimstad kulturhus. Fram til 1999 stod Sidsel og Odd Grjøtheim i spissen for dette arrangementet. Mange barn mellom 7 – 16 år fra Grimstad, Arendal og Lillesand meldte seg på hvert år. De som ble tatt ut til konsertene, fikk deretter god oppfølging og flere øvinger med profesjonelle musikere før de skulle entre scenen i Catilina for der å bli behørig presentert. Mange hundre barn og unge fikk dermed gjennom disse årene føle seg som stjerner for en kveld. Noen av dem har også utviklet seg til å bli profesjonelle artister. Disse konsertene ble en ubetjent suksess som trakk smekk fulle hus. Publikum gav de unge artistene stormende og velfortjent applaus, og konsertene fikk alltid fyldige og flotte omtaler i avisene.

Jubiléer

Viseklubbens 5-årsjubileum, 10-årsjubileum, 15-årsjubileum og 20-årsjubileum ble behørig markert med festlige samvær og konserter. Til 10-årsjubileumet skrev Per Stifoss-Hanssen en hilsen til Grimstad Viseklubb. Den kan synges på melodien til «Reinert med beinet»:

Hilsen til Grimstad viseklubb

Kan du minnes gamle dager, den gang Grimstad var et sted,
der hvor ingen lagde bråk – som ikkje måtte.
Og det eineste mi hadde var en masse ro og fred,
–og alle folk gikk hjem og la seg klokka åtte.

Der var Folkets Hus og Bedehus og Rutebilkafé,
men for øvrig var der ikkje stort å nevne.
Sånn at rundt forbi sadd folk og spilte plader hver for se´
–Ja, alle underholdt se´ etter beste evne.

«Nei, sånn kan mi ikkje ha det!» var det noen då som sa,
«Denne byen må oppvekkes fra de daue!»
«Hvis mi starter en forening, får mi se om det går bra.»
– Å nei, dei folka va´kje møe dom i haue.

For på våren einogåtti blei det ornt´lig viseklubb,
med både medlemskort – og logo – og lokale.
Og nå skolle godtfolk samles om en enkel visestubb,
– og ellers var det jo det derre – sosiale.

Og det ryktes fort på byen at det var no´ nytt på gang.
Der var sikkert dei som syns det var utidig.
Med en klubb hvor en drakk vin og hørte udsøgt visesang.
– Nei, kan det være bra å gjøre sligt - samtidig?

Det kom gamle, det kom unge, - mange kjekke menn med skjegg.
Der var publikum av alle varianter.
Der var sang og der var stemning som gav lyd fra vegg til vegg.
– Ja, det var sannelig no´ nytt på disse kanter.

Og artister i fra Oslo og fra andre fjerne strøg,
de kom hit til lille Grimstad med konserter.
Men engang i blant så stenger mi for udenbys besøg,
– og holder kro for våre egne små eksperter.

Og tenk nå er mi blitt gamle, det er ikkje til å tro,
mi er rett og slett blitt ganske seriøse.
Det er ikkje nå som før et sorgløst liv fra kro til kro.
– Å nei, nå har mi store oppgaver å løse.

Bare tenk på den konserten – den for barna – år for år,
når talenter leides fram med lys og lykte.
Og så hender det at noen tar en trall på Berge Gård.
– Og det er i allfall sikkert bra for klubbens rykte.

Mi har planer og ideer, mi skal ennå være med.
Ja, for klubben vår er stadig fin i farten.
Det er sant at mi har ridd på visebølgen - opp og ned.
– Men vi vil alltid holde fast på egenarten.

Og så nevner mi Jan Erik og så Sidsel og så Odd,
uden dem var Grimstad by i evig krise.
Nei, med sånne folk ved roret kan nok nye mål bli nådd.
– Ja, la oss hylle dem, - de viseste blant vise.

Etter hvert som visebølgen i Norge la seg, flatet også aktiviteten i Grimstad Viseklubb ut. Det ble også mer vanlig at utestedene i byen selv engasjerte artister til underholdning, slik at behovet for visekroene ble mindre. Siste årsprogram kom i 2005, men de siste store arrangementene var «Barnas Konsert» som ble gjenopptatt

i 2004 etter noen års pause. Dette skjedde etter interesse og en forespørsel fra Barnas Kommunestyre som ønsket at denne tradisjonen burde fortsette. Gerd Elsie Larsen, Karen Birkenes, May Elin Lien og Johanne Rotevatn stod deretter som arrangementsansvarlige. Siste Barnas Konsert ble arrangert i 2012.

Klubben er vel aldri formelt blitt lagt ned, men har de siste årene ikke hatt noen aktivitet. Sånn sett er den pr. i dag ikke eksisterende, men er et godt minne om en kulturforening som gjorde byen triveligere å bo i.

TO TRAFIKKSKILT I GRIMSTAD

Av Johan Anton Wikander

Jeg har i Arendal Historielags årbøker «Sånn var det» fra 2010 skrevet om mitt liv på Langsæodden. Jeg har fortalt om hvordan jeg som liten gutt opplevet krigen og årene etter at det var blitt fred.

Vi flyttet sist i november 1949 til Grimstad. Det hadde å gjøre med den vanskelige boligsituasjon etter krigen. Mine besteforeldre hadde bygget på og utvidet vårt hus på Fladen, ytterst på «Plassen Solberg». Dette ble mitt nye hjem. Vi fikk adskillig mer plass enn vi hadde hatt i kårhuset til familien Gjeruldsen-Tørå på Langsæodden.

Jeg vil nå fortelle litt om mine tidlige år i Grimstad. Dette blir en «prøveballong». Jeg får se hvordan den faller i smak, kanskje kommer det mer?

Vår adjutant

Grimstad hadde på denne tiden en adjutant, det var politiadjutant Ragnar Thomassen. Han var vår «politimester», og han hadde sitt kontor i Sorenskrivergården.

Han bodde på Skaregrømsjordet. Den korteste vei for ham til og fra arbeide var å gå Pharos vei og Jørgen Bangs gate. Dette var den gang i utkanten av Grimstad, så her ville ikke vår adjutant gå. Han gikk alltid opp Storgata, svingte inn i Nygata og kom så etter hvert til sin bolig på Skaregrømsjordet.

Vår adjutant gikk alltid i uniform. Han signaliserte da til byens borgere som for det meste holdt seg i sentrum, at det skulle herske lov og orden i vår lille by. Norsk Riksmålsordbok lister opp et verb som heter «å skride». Det betyr å gå på en høytidelig og verdig måte. Forfatteren av Riksmålsordboken hadde helt sikkert vært i Grimstad og sett vår adjutant gå i Storgata til og fra arbeide da denne presise formulering ble laget.

Fru Thomassen var ivrig medlem i kvinneforeningen til Det Norske Selskab til Skibbrudnes Redning. Min mormor, fru Anthonette Weidmann Bie, var også med i denne foreningen. Hun hadde til og med vært med å stifte foreningen tidlig på 1900-tallet, hun var en av veteranene. Hennes far og bestefar hadde begge omkommet på sjøen, og dette med sjøfolkenes sikkerhet var min mormor virkelig opptatt av. Hun omtalte alltid vår adjutant med meget stor respekt.

De fleste fruer som hørte til patrisierfamiliene i Grimstad, var med i denne kvinneforeningen til Det Norske Selskab til Skibbrudnes Redning.

Vår adjutant kom en gang i klassen min på Grimstad folkeskole for å fortelle oss om trafikkreglene. Han hadde en dobbelttime, og foran i klasserommet rigget han opp en stor kvadratisk plate. Den var malt med en mørk farve og hadde hvite linjer som dannet helt rette vinkler med hverandre. Disse linjene viste et veikryss. Slike rettvinklede veikryss hadde vi ikke i Grimstad, men når vi en gang i en fjern fremtid kom ut i den store verden, da ville vi helt sikkert se slike veikryss.

Vår adjutant fortalte om vikeplikt og forkjørsrett. Han hadde med seg forskjellige skilt som han satte ut på den store platen. Han hadde med seg en leketøysbil som han også satte på platen. Vår adjutant forklarte hvordan bilen måtte kjøre og hvordan vi måtte gå for å følge trafikkreglene.

Vår adjutant var selvsagt i uniform, og han var en fremragende pedagog. Denne dobbelttimen med vår adjutant var høydepunktet i undervisningen på Grimstad folkeskole!

Når jeg forteller om vår adjutant, må jeg også si litt om Arresten. Den var bygget like vest for Sorenskrivergården, og den lå altså mellom godshuset til Grimstad jernbanestasjon og Sorenskrivergården. Arresten var et lavt bygg der kasjotten var i den del av bygget som vendte ut mot Gundersholmen og det ytterste av *Odden*. I den del av Arresten som vendte inn mot byen, var det lagerlokale bl.a. for hittegoods.

Dampskipsbrygga i Grimstad tidlig på 1900-tallet. Det var alltid mange folk nede på brygga når kystruta kom inn. Det store paraplytaket ble senere ombygd til et pakkhus. Foto: Postkort utgitt av A/S Abel Christiania

Arresten var godt kjent også utenfor Grimstads grenser. En av de mer fremtredende borgere av vår by, hadde sittet arrestert her. Han var nazist, og i krigens tidlige fase hadde han i en opphetet diskusjon vært så uforsiktig å si: «Hvis Hitler taper krigen, skal jeg krabbe på alle fire opp Storgata og spise hestemøkk!». Vi hadde på denne tiden vognmenn i Grimstad som kjørte rundt i byen med hest og kjerre og leverte forskjellige varer. Det lå da alltid litt hestemøkk i gatene her og der inntil gatefeieren kom og fikk fjernet møkka.

Hitler tapte som kjent krigen, og nazisten havnet i Arresten. Det var en luke med jerngitter i Arresten. Byens borgere plukket opp hestemøkk som de kastet inn til nazisten gjennom denne luken. Han ble da stadig minnet om hva han hadde vært så dum å si i krigens tidlige fase.

Arresten ble også godt kjent på grunn av en annen begivenhet. Det ble en gang holdt en hittegoodsauksjon på den åpne plassen

I forgrunnen ser vi det ytterste av Dampskipsbrygga. Det var rimelig god plass til at vi gutter kunne sykle i ring helt ytterst, men det var strengt forbudt. Prospektet er tatt fra fotoatelieret på Arendalsveien. Ivar Fløistad var den siste fotograf som holdt til her. Foto: Postkort utgitt i 1914 av fotografene Frivold & Iversen

mellom Arresten og Sorenskrivergården. Noen sykler ble da solgt, men så hadde Politiets uttrykningssykkel kommet sammen med hittegodset. Da ble Arresten virkelig godt kjent, Politiet hadde solgt sin egen uttrykningssykkel som hittegods! Dette hendte etter at vår adjutant hadde reist fra Grimstad, så han kan absolutt ikke lastes!

Politiaspiranten – en vikar i Grimstad 1952

Tidlig i 1950-årene kom en ung politimann til Grimstad. Han var her noen måneder om sommeren, og så forsvant han. Jeg er helt sikker på at vi da skrev året 1952. Vi gutter var alle enige om at denne politimannen måtte være en vikar.

Politimannen gikk på en meget energisk måte, og han var overalt i Grimstad. De fleste av oss som var gutter, ble tilsnakket for et eller annet vi hadde gjort. Politimannen var den rake motsetning til vår adjutant.

Grimstad Konservesfabrikk på Lillesandsveien. Den farlige utkjørselen var ved enden av bygget, og trafikkskiltet med den halve lastebilen var satt opp på hjørnet. Vi har tegnet trafikkskiltet slik som Marc Chagall ville ha gjort det hvis han hadde kommet til Grimstad. Foto: Johan Anton Wikander, Trondheim

En gang syklet jeg og to av mine klassekamerater i ring ytterst på Dampskipsbrygga, det var Jan Victor Foss og «Oddemann» Westergren. Dette var vanskelig, og vi måtte helle oss skikkelig inn mot sentrum i denne ringen for ikke å sykle rett på sjøen.

Politimannen kom da ut på tuppen av Dampskipsbrygga og sa at denne syklingen var forbudt. Vi svarte at det visste vi ikke, men så tok politimannen oss med helt innerst på Dampskipsbrygga. Han viste oss et skilt som var hengt opp helt øverst i gavlen på pakkhuset. Her var det med store bokstaver malt: ALL UVEDKOMMENDE FERDSEL FORBUDT. Vi skjønnte da alle tre med en gang at det var strengt forbudt å sykle i ring ytterst på Dampskipsbrygga.

Jeg begynte nå etter denne grundige undervisning vi hadde fått når det gjaldt trafikkreglene på Dampskipsbrygga, å se etter

andre trafikkskilt i Grimstad. Mine undersøkelser ble raskt kronet med hell. På Lillesandsveien, ved Grimstad Konserverfabrikk, var det et trafikkskilt. Skiltet var satt opp ved utkjørselen mellom fabrikk og familien Bangs store eiendom.

Trafikkskiltet viste en halv lastebil. Det sa oss syklistene at her måtte vi være forsiktige, det kunne komme biler kjørende rett ut i veien. Det var umulig å se disse bilene på forhånd på grunn av høye trær og fabrikkbygningen.

Jeg syntes nå jeg virkelig hadde lært noe om trafikkregler; affæren på Dampskipsbrygga, min oppdagelse ved Grimstad Konserverfabrikk og den grundige undervisningen av vår adjutant. Men jeg skulle lære mer, og da på en langt mer brutal måte!

Jeg møter politiaspiranten igjen 10 år senere

Jeg begynte å studere i Trondheim i 1962. Jeg hadde da gjort meg ferdig med Dahlske skole, Marinens Sambandsskole i Horten og praksis på Kristiansands Mekaniske Verksted.

Jeg kom til Trondheim mot slutten av august. Jeg bodde de første tre netter på Øya, på en glassveranda med god utsikt til Nidelven. Maskinsjef Alfred Klingenberg eide huset, og ved hans hjelp fikk jeg hybel på østsiden av byen like ovenfor Rosendal Kino. Her fikk Eddie Constantine i rollen som Lemmy Caution, Woody Allen og cowboyer utfolde seg helt fritt på denne tiden.

Jeg flyttet fra Øya med sykkel. Jeg syklet frem og tilbake en 10 – 12 ganger, og så var jeg installert på hybel i Lagmann Dreyers gate hos familien Ramberg. Jeg gjorde meg kjent på Norges Tekniske Høgskole NTH, jeg satte meg inn i den timeplan jeg skulle følge, og jeg fikk betalt semesteravgiften til Studentsamskipnaden. Min første uke i Trondheim var svært så travel, nå skulle jeg gjøre meg skikkelig kjent i byen.

Jeg syklet alle gater og så på bygninger og butikker både til venstre og til høyre. Jeg syklet vestover i Dronningens gate, farten var ikke mer enn litt rask gangfart. Plutselig, på ca. 70 meters avstand, så jeg en politioffiser komme gående imot meg. Jeg kjente ham øyeblikkelig igjen på den raske og energiske

gangen. Det var politiaspiranten som hadde vært i Grimstad noen få måneder 10 år tidligere! Det er helt sikkert at det var politimannen fra Grimstad for han gikk midt i Dronningens gate, det hadde han lært den korte tiden han var i Grimstad. Alle i Grimstad gikk på denne tiden midt i gaten.

Politiaspiranten var nå avansert til politioffiser. Jeg sammenlignet uniformen hans med uniformen til orlogskaptein Danielsen som var rektor på Marinens Sambandsskole, da jeg var elev og senere kvartermester der.

Idet jeg passerte politioffiseren, gjorde han et kast med sin venstre arm og pekte på meg med armen helt utstrakt. Politioffiseren var en liten mann, jeg er 195 cm på strøpelesten, og jeg satt på sykkelen min. Politioffiseren pekte oppover på meg samtidig som det kom et meget skarpt utrop: «Hei, De!» eller «Hei, der!». Det var alt, noen grundig forklaring slik som på Dampskipsbrygga i Grimstad 10 år tidligere, kom han ikke med!

Jeg skjønnte at det måtte være et eller annet med meg, og jeg stoppet aldeles forfjamsset. Dette utropet var så skarpt og høyt at de Trondheims-borgere som var i nærheten, en 15 – 20 stykker, også stoppet og ble stående å se på meg. I forfjamselsen sa jeg med kraftig stemme: «Var det meg?». Jeg ble bare stående der i Dronningens gate som en steinstøtte og aldeles forfjamsset!

Situasjonen ble etter hvert komisk. En av de borgere av Trondheim som hadde stoppet opp, skjønnte at han måtte gripe inn. Han kom bort til meg og sa: «Det er enveiskjøring her!». Med en lett håndbevegelse pekte han på et trafikkskilt som vi ikke hadde i Grimstad og som jeg ikke kjente.

Jeg sa: «Jeg er student og har nettopp kommet hit til byen, og i Grimstad der jeg kommer fra, der har vi ikke så mange slike trafikkskilt». Jeg tok sykkelen min, jeg løftet den opp på fortauet som om fortauskanten skulle være et høyt trappetrinn. Jeg gikk skjelvende videre vestover i Dronningens gate!

Det var flere trafikkskilt i Norge enn de to vi hadde i Grimstad. Det var det første jeg lærte da jeg begynte å studere på Norges Tekniske Høgskole.

Dronningens gate i Trondheim sett mot vest med trafikkskiltet «Innkjøring forbudt». Det var her jeg ble skremt så kraftig da jeg i 1962 syklet forbi dette skiltet. Til venstre ser vi baksiden av Stiftsgården, kongeboligen, og litt av den store parken. Foto: Johan Anton Wikander, Trondheim

Min konklusjon 55 år senere

Da jeg løftet sykkelen min opp på fortauet, snudde jeg meg helt rundt. Jeg observerte solas nøyaktige posisjon på himmelen i forhold til hustakene. Jeg merket meg denne posisjon.

Da jeg skrev disse linjer om de to trafikkskilt i Grimstad, måtte jeg selvsagt beregne nøyaktig hvilket klokkeslett politioffiseren skremte meg. Jeg syklet ned til byen. Jeg stilte meg opp nøyaktig på det same sted der jeg var blitt stående som en steinstøtte i 1962. Jeg observerte solas posisjon på himmelen med korte mellomrom.

Konklusjonen ble at jeg løftet sykkelen min opp på fortauet i tidsintervallet 10.10 – 10.15 om formiddagen etter at jeg hadde blitt skremt så kraftig. Jeg kan ikke beregne dette mer nøyaktig. Vi hadde sommertid også i 1962 så dette tidsintervallet er i samsvar med dagens standard for mellomeuropeisk tid.

Det så jo litt komisk ut at jeg på nytt sto der i Dronningens gate som en steinstøtte, men det gjorde ikke noe. Det var nå gått så lang tid at jeg også greide å se det komiske i situasjonen i 1962; komisk i alle fall for Trondheims-borgerne. Det er nå en fortauskafé like ved, og det var like så mange i Dronningens gate som det var i 1962.

Trafikkskiltet på Lillesandsveien blir tema på høyt nasjonalt plan

Jeg kom godt i gang med mine studier, og det gikk et par år. Det var en lørdag, og jeg satt på min hybel i Lagmann Dreyers gate og leste. Det nærmet seg eksamen. Jeg hadde radioen stående svakt på, og det ene musikkprogrammet kom etter det andre.

«Trafikk og Musikk» kom, men så måtte jeg plutselig stoppe i mine studeringer og spisse ørene. En bilist hadde kjørt gjennom Grimstad, og da han kjørte ut av byen, hadde han sett noe merkelig. Det var et trafikkskilt som viste en halv lastebil! Bilisten hadde slått opp i en rekke lærebøker, men dette skiltet hadde han ikke funnet noen opplysninger om. Nå måtte han be «Trafikk og Musikk» om hjelp.

Dette var virkelig et merkelig skilt som politiinspektør Thorleif Karlsen heller aldri hadde sett. Vår bilist hadde laget en nøyaktig skisse av skiltet for at politiinspektøren kunne gi presise kommentarer. Skiltet fortalte tydeligvis om en fare, en lastebil kunne plutselig komme ut i veien. Men skiltet var rundt, og fareskiltene de skulle være trekantet. Hadde skiltet bare vært trekantet, da ville politiinspektøren ha skjønt mye mer.

Det ble i den videre diskusjon med programleder Oddvar Folkestad sagt mange lærde setninger om trekanter og sirkler. Disse setninger gledet meg som nå studerte på Norges Tekniske Høgskole.

Politimesteren i Arendal var øverste skiltmyndighet i Grimstad. Han kunne ikke ha på sin samvittighet at et trafikkskilt i hans distrikt ble tema i «Trafikk og Musikk». Når han fikk summet seg, ga han ordre om at skiltet måtte bli fjernet. Men hvem skulle

gjøre det? Vår adjutant forlot oss ut på sommeren 1963, han var blitt politimester borte på Vestlandet et sted. Politimesteren i Arendal må ha funnet noen som kunne fjerne skiltet med den halve lastebilen, for ned kom det!

Vår adjutant, hvorfor sa ikke han noe om dette skiltet? Han bodde på Skaregrømsjordet og var nærmeste nabo til skiltet i en årrekke. Hvorfor gjorde ikke han noe lenge før skiltet ble tema i «Trafikk og Musikk»?

Vår adjutant hadde et avslappet forhold til sirkler og trekanter. Han hadde gitt oss en grundig innføring i trafikksikkerhet på Grimstad folkeskole, han var en fremragende pedagog. Han skjønnte at skiltet fortalte om en fare og lot sirkler være sirkler og trekanter være trekanter.

Hvilken skjebne fikk trafikkskiltet på Dampskipsbrygga?

Det ble hengende i mange, mange år og malingen begynte å flasse av. Jeg gikk nærmere inn til skiltet og så på skrå opp på det. Jeg så da helt tydelig at fortsatt var ALL UVEDKOMMENDE FERDSEL FORBUDT.

En spiker oppe i høyre hjørne rustet helt av og skiltet ble hengende på skrå, men den strenge forordning om uvedkommende ferdseil kunne fortsatt skimtes. Skiltet falt til sist helt sikkert ned, og gatefeieren kom og plukket det opp og sørget for at det havnet på søpla.

Politimesteren i Arendal som var øverste skiltmyndighet i Grimstad, sørget vel for at skiltet øyeblikkelig kom opp igjen i fin og nymalt utgave? Nei, det gjorde han ikke! Dette skiltet ble ikke noe tema i «Trafikk og Musikk». Kystruta hadde for lang tid siden gått i opplag, bare en og annen frakteskute kom nå inn til Dampskipsbrygga med noe stykkgods til byen.

Når jeg var hjemme i Grimstad på ferie, merket jeg meg at skiltet ikke var der. Jeg ble lettet, endelig var det blitt lov å sykle i ring ytterst på Dampskipsbrygga. Men dette var ikke lenger aktuelt for meg. Jeg var blitt voksen og hadde andre aktiviteter som jeg måtte prioritere!

«MAARTEN» forlater Grimstad og Dampskipsbrygga en gang i tiden omkring 1960. I bakgrunnen ser vi Boddan og Binabben.

Foto: Postkort som ikke er signert, rimeligvis er det utgitt av Leif Dalen

Noter og kildehenvisninger

Politimesterens arkiv er i Statsarkivet i Kristiansand. Det er noen pakker om trafikkregulering i dette arkivet. Disse pakkene har jeg gått igjennom, kanskje kunne jeg finne gjenpart av et brev eller et notat om trafikkskiltet på Lillesandsveien? Jeg fant ikke noe!

Jeg måtte gå grundigere til verks. Jeg søkte om tillatelse til å få se Arendal politikammers journaler og kopibøker for årene 1963 – 1967 som er klausulert i henhold til bestemmelser i Forvaltningsloven. Jeg fikk meget god hjelp av Statsarkivet som gikk gjennom de strengt klausulerte protokollene for meg. Statsarkivet fant ikke noe, jvf. brev av 28. januar 2016, sak 2016/51 ROTR.

Kanskje var saken en politisak, en forseelse? Det ville i så fall bli svært tidkrevende å gå gjennom justisprotokollene som er uten register på tema eller navn. Statsarkivets konklusjon var at

Dampskipsbrygga i Grimstad. Vi ser Kronprinsesse Märtha til venstre. Det er stor aktivitet med lasting og lossing av gods. Vi skjønner godt hvorfor det var strengt forbudt for små gutter å sykle her. Foto fra Carsten S. Dues samling, tatt omkring 1960 av Fred. H. Meyer og digitalt reparert av Knut Brautaset

min søknad om innsyn «ikke oppfyller kravene til å få parts- eller forskerinnsyn». Vel, dette standpunkt må jeg bare akseptere.

Slik står min sak i dag. Men kanskje en som leser disse linjer husker mye bedre enn meg og kan gi meg et tips slik at jeg kommer videre i saken? Dette er mitt håp for videre undersøkelser!

Det gjorde jeg kort tid etter jeg hadde skrevet om de to trafikkskiltene. Da dukket det opp et nyere fotografi av Dampskipsbrygga. POLITI-skiltet der teksten er malt på en treplate, ser vi meget tydelig øverst til høyre i gavlen på pakkhuset.

SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL

ÅRSBERETNING 2017 FOR PERIODEN 5. APRIL 2016 TIL 28. APRIL 2017

Generalforsamlingen ble holdt i auditoriet på Grimstad ungdomsskole 8. april 2016 med 53 medlemmer tilstede. Møtet ble avsluttet med et kulturelt innslag av Knut Brautaset som på en imponerende måte formidlet hvordan Grimstad fikk status som kjøpstad for 200 år siden i 1816.

Valget ga følgende sammensetning av styret:

Formann: Ketil Aslaksen frem til sin død – Torgrim Næverdal har vært fungerende formann resten av perioden.

Styremedlemmer. Anne Gurine Hegnar, Bodil Austenaa Johansen, Aileen Fosseli

Varamedlemmer: Bente Eielsen, Otto Bugge, Morten Sten Jacobsen

Varamedlemmene og formann i Skjærgårdskomiteén Stein Reinholdt Jensen delta på alle styremøtene.

Vi har fordelt oppgavene styret imellom slik:

Sekretær med ansvar for protokoll: Bente Eielsen

Annonsetegning medlemsskriftet: Bodil Austenaa Johansen

Huset i kirkebakken: Otto Bugge og Morten Sten Jacobsen

Boklager: Aileen Fosseli og Bodil Austenaa Johansen

Vardeheia: Aileen Fosseli

Kjellviga/Binabben: Torgrim Næverdal og Anne Gurine Hegnar

Kontakt med Marivold Camping: Torgrim Næverdal, Stein Reinholdt Jensen og Otto Bugge

Kontakt med Grimstad Seilforening, Gittas hus og bruk av Grooseneset: Otto Bugge og Torgrim Næverdal

Marivold Feriehem: Bodil Austenaa Johansen og Morten Sten Jacobsen

Bokkomité: Carsten S. Due, Torgrim Næverdahl og aktuell forfatter

I år ble boka «Du kan'kje kalle Grimstad storby», en sangbok av kulturhistorisk betydning for byen vår. Per Stifoss Hanssen, Odd Johnsen og Odd Grjøtheim har vært medarbeidere. Boka anbefales på det varmeste (før den blir utsolgt).

Per Jarle Nørholmen representerer Byselskapet i styret for Marivoldveien.

Antall medlemmer pr 31.desember 2016 er 690 hvorav 90 livsvarige og 97 husstandsmedlemmer. Reduksjonen på 40 medlemmer fra i fjor skyldes i hovedsak opprydding i medlemskartoteket og 14 dødsfall.

Det er avholdt 7 styremøter og blitt behandlet 21 nye saker i tillegg til saker fra tidligere år og referatsaker. Styret har også behandlet forslag til reguleringsplaner/planarbeid i Grimstad kommune.

Når det gjelder Marivold Camping, har vi i Byselskapet hatt gjentatte konflikter med tidligere og nåværende driver av campingplassen. Dette skyldes i hovedsak den vanskelige balansegangen mellom lønnsom næringsdrift og allmennhetens interesser. Moderne drift av campingplass i dag krever en rekke tiltak i form av skjerming, porter og faste installasjoner som kan virke som stengsler for allmennhetens frie ferdsel. Vi har en kontinuerlig kommunikasjon med dagens driver av campingplassen, og vi har et godt håp om at vi skal greie å løse fremtidige utfordringer. Et stort problem på Marivold har vært tilgjengelige parkeringsplasser. I samarbeid med Ove Bach har vi nå opparbeidet 20 parkeringsplasser i Paradis-bukta. I tillegg har vi fått støtte til opparbeidelse av ca. 30 parkeringsplasser

på venstre side av veien like før porten inn til campingplassen. Denne skal opparbeides i nær fremtid. Også dette prosjektet er kommet i stand takket være initiativ fra Ove Bach og kommunen.

Også i 2016 har Grimstad Round Table gjort en strålende innsats med rydding av stier på Marivold. Stor takk ikke minst til primus motor Morten S. Jacobsen.

På Grooseneset har Gittas hus vært i sørgelig forfatning i mange år. Råteskadene var nå så store at riving syntes å være eneste utvei. Gittas hus representerer et samlingspunkt for viktig aktivitet i et naturskjønt og sjønært område. Både konserter, Seilforening og Stine Sofies sommerskole er viktige bidragsyttere til sunn og helsebringende aktivitet for barn og ungdom i nærhet av naturen. Det er viktig for Byselskapet at allmennheten kan ta i bruk våre områder gjennom denne type aktivitetstilbud. Så viktig at styret har startet rehabilitering av Gittas hus i nært samarbeid med Stine Sofies sommerskole og Skral-festivalen. Vi har nylig levert inn søknad om økonomisk støtte til strakstiltak via Kulturminnefondet. I dag fikk vi beskjed om at vi har fått innvilget 50.000 kr. I første omgang skal taket skiftes, og mange ivrige dugnadshjelpere står klare.

I alle år har styret sirlig pakket hvert eneste årlige medlemsskrift i konvolutt med tilhørende giro brettet så det passet konvolutt-vindu, levert personlig av styrets medlemmer i forskjellig postkasser rundt i byen, mens noen ble sendt i posten. Et møysommelig, men interessant stykke arbeid. I år har styret inngått avtale med et firma som skal trykke og distribuere medlemsskriftet og det til halve prisen av hva trykkeriet tok for årets medlemskrift. Det virker nesten for godt til å være sant – så vi får vel først vente og se hvordan det går.

Odd Johnsen har lagt ned en formidabel innsats som redaktør av skriftet i mange år og vil motta en liten oppmerksomhet fra styret.

Vi håper han fortsatt vil bidra med sine velformulerte innlegg i medlemsskriftet. I 2017 er Per Ivar Ruhaven ansvarlig redaktør.

Vi har i år intensjoner om å bruke Facebook som informasjonskanal. Vi håper å få en løsning som gjør at medlemmene kan kommunisere, legge ut kommentarer, betale medlemskontingent og ikke minst bli medlem. Vi opplever at hjemmesiden fungerer dårlig og er svært lite brukt, så dette tiltaket vil forhåpentligvis rekruttere nye medlemmer.

Styret vil også berømme skiltkomitéen med formann Bjørn Bergshaven som etter grundig arbeid har kommet med konstruktive forslag om skilting og informasjonstavler som skal settes opp i våre områder til glede for brukere. Ove Bach har også bidratt med nyttige innspill.

Protokoll fra Generalforsamlingen 28. april 2017

Formannen, Torgrim Næverdal, ønsket 65 medlemmer velkommen til Selskapets 95. generalforsamling som ble holdt i auditoriet på Grimstad ungdomsskole.

Deretter ble det holdt ett minutts stillhet for å hedre Ketil Aslaksen, Gunnar Edvard Gundersen og Finn Helge Andersen.

Generalforsamlingen var innkalt i henhold til Selskapets lover med annonse og påminnelse i Grimstad Adresstidende. Dessuten ble datoen kunngjort i medlemsskriftet 2016 til samtlige medlemmer og på Selskapets hjemmeside.

Saksliste og innkalling ble godkjent uten kommentar.

Protokollunderskrivere: Marianne Egeberg og Erling Vik. Enstemmig bifalt.

Styrets årsberetning ble gjennomgått av formannen og godtatt med akklamasjon.

Skjærgårdskomiteéns årsberetning ble gjennomgått av leder Stein Reinholdt Jensen.

Begge årsberetninger vedlegges protokollen.

Per Atle Berg orienterte om driften av Postmannslaget.

Regnskapet for 2016 ble gjennomgått av Per Jarle Nørholmen og ble godkjent sammen med budsjett for 2017.

Regnskap og budsjett vedlegges protokollen.

Fastsettelse av kontingent-forslag for 2017: kr 200,- forblir uendret for hovedmedlem, kr 100,- for husstandsmedlem. Vedtatt uten kommentar.

Valget ble på vegne av valgkomitéen ledet av Carsten S. Jacobsen.

Valgkomitéens forslag vedlegges protokollen og ble enstemmig vedtatt.

Torgrim Næverdal ble valgt til formann for ett år.

Styremedlemmer: Anne Gurine Hegnar og Bodil Austenaa Johansen var ikke på valg. Aileen Fosseli og Bente G. Eielsen ble begge gjenvalgt for 2 år.

Varamedlemmer: Morten Sten Jacobsen, Otto Bugge og Stein Reinholdt Jensen ble valgt for ett år.

Skjærgårdskomiteén: Øyvind Simonsen ble valgt til nytt medlem. Resten ble gjenvalgt.

Stein Reinholdt Jensen sluttet som leder av Skjærgårdskomiteén og ble takket med blomster for innsatsen.

Oddvin Salvesen ble gjenvalgt som revisor.

Styret foreslo gjenvalg av Carsten S. Jacobsen, Gro Austenaa Berg og Reidun Olimstad Mørner til valgkomité.

Alle valg ble foretatt med akklamasjon.

Kulturvernprisen ble tildelt Dag Wirak for restaureringen av Torvet 1.

Møtet begynte med kulturelt innslag ved Sørrøster.

Protokollen godkjent mai 2017:

Marianne Egeberg

Erling Vik

Etter generalforsamlingen ble det arrangert sosialt samvær i Jervhuset hvor det ble servert nydelig erter, kjøtt og flesk med tilbehør. Til kaffen serverte som vanlig Bjørn Bergshaven stor, deilig bløtkake. Han bidrog for øvrig også med brød til hovedretten.

Aileen Fosseli og Bodil A. Johansen sto for tilberedning og servering.

Referent: Bente Eielsen

ÅRSBERETNING FRA SKJÆRGÅRDSKOMITÉEN

FOR PERIODEN 8.4. 2016 TIL 28.4 2017

Komitéen har i denne perioden bestått av:

Jan Ivar Olsen, Morten Sten Jacobsen, Alf Jensen, Bjørn Bergshaven, Erling Vik, Knut Skår Knutsen, Pål Reidar Svendsen, Roar Ousland, Even Olsen, Øystein Salvesen og med Stein Reinholt Jensen som formann. Finn Helge Andersen var også medlem til han gikk bort etter ei tragisk ulykke sist høst.

Hovedoppgaven for komitéen dette året har vært, uten vanlige skjærgårdsaktiviteter, riving og gjenoppbygging av brygga til Richards bu på Store Hampholmen. Dette arbeidet ble i all helhet gjennomført på dugnad i et utmerket samarbeid med «Buagjengen» fra Kystlaget og med fantastisk god hjelp og assistanse fra Grimstad kommune med utlån av nødvendig verktøy og transport av rivingsmaterialer og transport av nye materialer. En donasjon fra Sparebanken Sør på kr. 20.000,- dekket alle utgifter i forbindelse med prosjektet. Den gamle brygga var i en slik forfatning at den ikke lenger egnet seg for bruk til adkomst for Badebåden og Skjærgårdstjenesten. Diverse mindre vedlikehold er utført og er planlagt utført på noen andre brygger. Flytebrygga på Ytre Maløya ser ut til å ha greidd seg fint gjennom vinteren.

Etter planen skal ei tavle settes opp av kommunen til informasjon for besøkende i Dynamittbukta. Turstien på Indre Maløya er av bygartner Ove Bach foreslått som en del av kyststien. Dette gjelder også turstiene på Ytre Maløya og Herøy. Forøvrig er nyopprettet «Skiltkomité» i full gang med fornyelse og oppdatering av skilter og merking av brygger på aktuelle holmer og fastlandseierdommer. Merking av turstiene blir gjennomført etter bestemte

retningslinjer i samarbeid med Ove Bach. Spesielt var noen av de gamle skiltene falmet og vanskelig lesbare. Skiltkomitéen er kommet godt i gang med denne oppgaven og vil etter alle prognoser ha ferdigstilt arbeidet sitt i løpet av mai måned.

Den årlige strandryddingen på Marivold ble gjennomført av praktiske grunner samme dag som den nasjonale strandryddingsdagen. Området rundt Kalvøybukta ble som vanlig ryddet under den sosiale sammenkomsten mellom styret og Skjærgårdskomiteén. På Postmannslaget er det blitt utført diverse småreparasjoner og vedlikehold av både bygningen og diverse utstyr.

Badebåden vil kommende sesong benytte Store Hampholmen, Guleodde og Ytre Maløya til ilandsetting av besøkende. Nytt er at Kalvøya ikke vil bli brukt på grunn av vanskelig adkomst til Ytre Maløya. Ei flytebrygge vil bli midlertidig fortøyd på Ytre Maløya på sørøst-siden av Kalvbukta. Den vil gi lett adkomst for besøkende og direkte tilgang til turstien, toalett og informasjonstavle. Brygga vil bli fjernet etter sesongen. Dette er Kystlaget sitt ansvar.

I de opprinnelige statuttene til Byselskapet er det stadfestet at all jakt og fangst på Byselskapets eiendommer ikke er tillatt. Styret har i denne sammenheng gått inn for et unntak fra dette vedtaket. Minken er blitt et problem for mange fuglearter, blant annet er makrellterna praktisk talt borte fra skjærgården vår. Det er velkjent i ornitologiske kretser at dette er den sjøfuglarten som blir hardest belastet i denne sammenheng. Styret har derfor, i samarbeid med bygartneren, gått inn for at vi tillater minkjakt utenom turistsesongen i tiden 1. september til 1. mai. Formannen har forhandlet med medlemmer av GJFF og fått 6 navn, alle erfarne jegere som er interessert i å gå på minkjakt i vinterhalvåret. Det er en forutsetning at alle regler i forbindelse med jaktloven overholdes. Marivold og andre landeiendommer

pluss delvis Indre Maløya er fredet for denne jakten. Jegerne har fått med seg en skriftlig tillatelse og kart for tillatte jaktområder.

Det årlige fellesmøte med styret med sosialt samvær vil som i fjor bli holdt en stund etter generalforsamlingen. I dette møtet vil Skjærgårdskomiteéns planlagte og utførte aktiviteter bli presentert og diskutert sammen med styret.

Av annet dugnadsarbeid som er blitt utført siden forrige generalforsamling, kan nevnes:

Toaletter

Det er Skjærgårdstjenesten som tar seg av alle toalettene når det gjelder rengjøring og tilsyn. Det er ingenting spesielt å rapportere, toalettene ser ut til å fungere fint.

River og griller

Alle opprustedes og utbrente griller er nå blitt fjernet. River til badestrendene blir samlet inn hvert år og utplassert før sesongen starter. Vi har siste år hatt et minimalt svinn av river. Vi har en egen «rivekomité» som tar seg av denne innsamlingen og utsettingen hvert år.

Ryddeaksjoner av lag og foreninger

Grimstad Rotary har som tidligere ryddet fra Taget til Jan Jensens brygge på Indre Maløya. Grøm Rotary har ryddet på Teistholmen. På Groos er det Grimstad Seilforening som er ansvarlig for å holde området ryddig. Binabben fremstår som et fint friluftsområde som er mye besøkt. Blant annet er barnehager hyppige brukere av stedet. I Kjellviga er det Bie Vel som holder det ryddig og fint. Foreningen «Jolleklubben» har holdt ryddeaksjon i Betjenterbukta på Ytre Maløya. Kystlaget Terje Vigen har nylig hatt ryddeaksjon på Ytre Maløya og Kalvøya. En for oss ukjent gruppe har også ryddet på Ytre Maløya og Kalvøya. Nå står det visstnok 12 sekker med søppel der klar

til henting av Skjærgårdstjenesten. Et foreslått nytt medlem av Skjærgårdskomiteén har på eget initiativ ryddet på Håkallen.

Som tidligere år har vi også i år brukt geiter til nedbeiting på flere av både de større og mindre holmene. Det er Bygartneren som organiserer dette arbeidet og sørger for at dyrene får regelmessig tilsyn samtidig som det blir tatt hensyn til den unike floraen som vi har på mange av holmene i skjærgården.

Som vanlig må vi takke alle dere som på en eller annen måte er med på å bidra til at friluftsområdene våre fremstår ryddige og fine. Ikke minst takker vi Bygartneren og Skjærgårdstjenesten for et utmerket samarbeid.

interoptik

Holvik

Storgt. 17, 4876 Grimstad
holvik@interoptikk.no

ODDEN GULLSMIE A/S
4892 Grimstad
Tlf.: 37 04 15 59
oddengullsmie@gmail.com

Agder Musik

INGEMAN STAD

Vossgate 1 - 4878 Grimstad
Telefon: 37 04 05 42
post@agdermusikk.no

Joh. Gundersen a/s

GULLSMEDFORRETNING
EGET VERKSTED
TLF.: 37 04 06 49
STORGATEN 29, GRIMSTAD
gullsmedjg@gmail.com

Circle K Grimstad
Telefon 37 04 06 68

Grimstad Adressetidende.

AVISEN FOR GRIMSTAD
www.gat.no
Telefon sentralbord: 37 25 80 00

Rådgivende ingeniører: Byggsak

norli

STORGT. GRIMSTAD TLF: 37 04 05 25
E-POST: grimstad@norli.no

— *STORT UTVALG I LOKALHISTORIE* —

Achilles
HÅNDSYDDE SKO & BRUKSKUNST

HAR NÅ FÅTT TE
KIRKEGATEN 1, 4878 GRIMSTAD
www.achilles-sko.no
MOBIL 906 09 920

MAN., TIRS., ONS., FRE. 10 - 14 • TORS 14 - 17

SOMMER:
LØR. 10 - 13

Kulturhuset Legesenter

Storgt. 33 - 4876 Grimstad
Telefon: 37 25 28 28 - Telefax: 37 25 28 29

**ØSTERHUS
ELEKTRO AS**

AUTORISERT ELINSTALLATØR

Bjønneveien 7, 4879 Grimstad
Tlf.: 37 04 50 80

Helsebutikken
i Grimstad

Storgt. 31
4876 Grimstad
Tlf: 37 04 94 08
post@helsebutikkenigrimstad.no
www.helsebutikkenigrimstad.no

Grimstad kiropraktorklinikk

Fokussenteret, Storgaten 90

*Vi hjelper deg med dine
ledd- og muskelplager*

Online timebestilling: www.etlivivevegelse.no

Tlf: 37 04 46 88

Br. Rislå Tellefsen

“GRØNNSAKSBUA”

Oddensenteret

Mobiltlf.: 906 86 955

Kjøp forsikring hos Sparebanken Sør

BESTE
REISEFORSIKRING
FLERE ÅR PÅ RAD

Vi sørger for at du får de forsikringene du trenger
gjennom vårt eget forsikringsselskap, Frende Forsikring.

Ta kontakt med en av våre rådgivere i Grimstad
eller kjøp direkte på sor.no/forsikring

 FrendeForsikring

SPAREBANKEN SØR

Auto Rep. A/s

BILVERKSTED - SERVICE - SKADE

post@autorep.no

HUSFLIDSTUA

*Godt utvalg i broderier og garn.
Alt til Åmlibunaden. Mann og dame.*

Vi tar syoppdrag.

Storgt. 32, 4876 Grimstad
Telefon 37 04 89 14 • husflidstua@live.no

HUSFLID
STUA

Hesnesveien 160
4885 Grimstad
Tlf: 37 25 17 50
post@hesnesgartneri.no

www.hesnesgartneri.no

Øystein Pettersen

— Midt i gågata —

*Tlf.: 37 04 33 33
Herre - Ungdom*

FiskernesSalgslag

Torskeholmen, 4876 Gimstad
Telefon: 37 04 02 01 - torskeholmen@gmail.com

Telefon: 37 04 11 40

BERGEMOEN
4886 GRIMSTAD

grimstad@fagmøbler.no

EiendomsMegler 1

Storgata 33, 4876 Grimstad

Tlf: 37 25 82 50

www.eiendomsmegler1.no

SpareBank 1

SR-BANK

Storgata 33, 4876 Grimstad

Tlf: 02002

www.sr-bank1.no

STRANNA AS

Økonomisk Rådgiving

Odd Petter Birkeland
Grimstad – Tlf. 982 07 005
E-post: opb@strannaconsult.no

Nottos Pølser

Fortsatt like lange på begge sider

Boks 134 - 4891 Grimstad

Din lokale baker
Tlf.: 37 09 09 10 • www.samberg.no
Guldmandsveien 6

SMAG&BEHAG

GRIMSTAD

STORGATEN 14 – TLF. 370 40 900

KONTAKT@SMAG-BEHAG.NO – WWW.SMAG-BEHAG.NO

Tannlege MNTF

KNUT ERIC JØRGENSEN

Torvet 10, 4836 Arendal

Tlf: 37 02 55 22

G. GUNDERSEN AS ~ 37-04-11-00
STORGT. 26, 4876 GRIMSTAD

KITTY

KI 09.00–17.00
KI 10.00–15.00

ESKEDAL

ELEKTRISKE A/S

Pharos v. 2, 4890 GRIMSTAD

- Belysning
- Hvitevarer
- Småelektrisk
- Telefoner
- Elektriske installasjoner
- Varmepumper

**DET LØNNER SEG
Å HANDLE HOS KJENTE**

Tlf. 37 04 05 44

Fax 37 04 94 04

EL-KJEDEN

Storgt. 15, Grimstad
Tlf. 37 04 21 88

Tannlege MNTF

Fredrik Fæster-Granhaug

Grimstad kulturhus
Storgt. 33, 3. etg. 4876 Grimstad
Tlf: 37 04 01 58 | Fax: 37 04 55 84

ADVOKATENE

LARS THS. RODVELT^(H)

MARIANNE RODVELT

M.N.A.

Sentralbord: 37 25 81 80

Skolegaten 6 – Grimstad

I kontorfellesskap med
Advokatfirma Hald & Co DA

www.advokatrodvelt.no

Autorisert regnskapsfører – Medlem av NARF

Tlf: 47 47 17 00 | www.bedok.no

Bergmoveien 40, 4886 Grimstad

Telefon: 37 25 82 82
e-post: felles.grimstad@xl-bygg.no

LANDVIK HISTORIELAG

- Bonde og menneske. Knut Hamsun.
- Midt i vår verden. Landvik kirke 175 år.
- Med sol over skogkledte lier.
- Gull i strupen, sølv i jorda. De syngende bønder.
- Liv og Lagnad i Landvik.
- Nytt "Liv i Landvik."
- Vandring ut.
- Landvik bygda vår.

FÅES KJØPT I BOKHANDELEN

 ADVOKATFIRMA
FOLKMAN & CO

ANDERS FOLKMAN
ADVOKAT

Agder Økonomi

Regnskap - Rådgivning

Autorisert regnskapsførerselskap

Bark Silasvei 5, 4876 Grimstad
Tlf.: 37 25 86 00 • E-post: post@agder.com

www.agder.com

BERGS HÅR HESTETORGET

inneh: Liv Berg

Storgaten 33
4876 Grimstad
370 49 100

NORSK TIPPING

Grimstad Bensinstasjon

Shellbrygga, Grimstad - Tlf.: 37 04 03 67

sport 1
ekte sport®

Grimstad

Storgata 12 • Tlf: 37 04 14 00 • grimstad@sport1.no

VI KAN BIL!

JP &

Thygesen AS

BIL & KAR. VERKSTED

LILLESANDSVN. 29, 4877 GRIMSTAD

TLF. 37252930 www.jpthygesen.no

REMA 1000

GRØM

bare lave priser

Telefon: 37 04 54 70

riips

Storgata 23
4876 Grimstad
37 04 04 80
post@riips.no

Vi har en stor håndveks-
avdeling som utfører
alt av maling og gulv-
legging, også våtrom +
egen systue!

Vi har det du trenger innen:

Maling og tilbehør | Tepper og gulvbelegg | Tapeter | Gardiner og utstyrsvare

FARGERIKE

GRIMSTAD

Interiørgården - Bark Silasvei 8 - 4876 Grimstad
www.fargerike.no - post@fargerike-grimstad.no

Leif
SKALLEBERG

LEKER

Vi har det utroligste!

Telefon: 37 25 66 00

PEUGEOT
AUT. FORHANDLER

CHR. REPSTADS SØNNER A/S

- Salg av nye og brukte biler
- Verksted
- Periodisk kjøretøykontroll
- Delelager

Vi reparerer alle bilmerker

Tlf. 37 25 61 70 Delelager/verksted/kontor
Tlf. 37 25 61 75 Salgsavd.

Arendalsveien 74, Bie – 4878 GRIMSTAD
ETABL. 1898

Fevik Steinindustri a/s

Moy Moner - 4870 Fevik - Tlf.: 37 04 72 31 - fevik.stein@online.no
Postadresse: Postboks 11, 4889 Fevik

– IKKE BARE GRAVSTEIN!

- PEISER –
- PLATER UNDER / FORAN OVN –
- KJØKKENBENKPLATER –
- STEINPLEIEMIDLER –
- GRAVLYKTER OG LYS –
- M.M. –

*K.G. Puntervold AS, Industriveien 6,
Østerhus Næringspark.
www.puntervoldigrimstad.no*

PUNTERVOLD
I GRIMSTAD

- Naturlig eplemost i generasjoner

SIVILARKITEKT

MNAL

PAAL MALDE

TEL: 37 25 61 10 - 920 80 432

TORVET 2, GRIMSTAD WWW.MALDE.NO

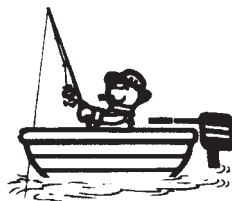

Håndverksbaker siden 1907

Adresse: Storgt. 21, 4876 Grimstad. Tlf: 37 04 04 46

UGLAND

Grimstad Bådsenter

Telefon: 37 04 13 58

DITT LOKALE MILJØVENNLIGE RENSERI

HESTETORVET *Task & Rens*

KULTURHUSET – STORGATEN 33 B, 4876 GRIMSTAD – TLF.: 37 04 41 11

Montér®

Grimstad

e-post: grimstad@monter.no

Åpningstider: Man–fre: 07–18 Lør: 09–15

café **IBSEN**

– Kåret til Norges koseligste café

Løkkestreet 7 • Tlf 37 27 57 63

TA KONTAKT MED FAG- HANDLEREN INNEN BILDELER

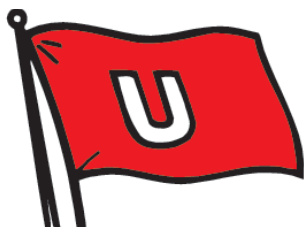
- Batteri
- Bilstereo
- Bremsedeler
- Clutch
- Drivledd
- Dynamo
- Eksosdeler
- Filter
- Forstilling
- Olje
- Støtdemper

BEMA

Vardegaten 17. 4876 Grimstad

Tlf 37 25 29 50 www.bema.no

*The
J. J. Ugland
Companies*

Vikkilen

Tlf.: 37 29 26 00

www.jjuc.no